

सावध
कविता
-- चं. प्र. देशपांडे.

सावध

तसे तर मनाच्या हालचाली
फक्त एकच गल्ली माहीत
तिथूनच मंडईकडे
आणि मग भाजी घेणाऱ्या
वाढत्या वयाकडे

याचा ना उपयोग माहीत
ना याच्या वंशजांचे
मनोरे पाहिलेले

कंटाळून स्वप्न पाहतानाही
तीच हरवलेली प्रेयसी
खुणावते सुन्याने
तेव्हा वाटते

हे असे किती चालणार
आपल्या ऑफिसातले फर्निचर
उदास दिसते हल्ली

हे आपल्या पार्टीची सत्ता गेल्यामुळे
की आपणच होत चाललोय
सावध असण्यापासून दूर दूर
--- ००० ---

चतुर

गवतात उडणारे चतुर किडे
मरेपर्यंत चतुरच असतात
कारण असो की नसो
विचार थांबतच नाहीत

रोषणाईत डुंबलेलेच
देतात संदेश की नका करू
कारणाशिवाय विचार
क्षीण व्हाल वेडे व्हाल मराल

त्यापेक्षा चतुर व्हा डाव टाका
स्वतःवरच आणि मंत्रोच्चार करत
आवाजांच्या भितींनी
सेवन करा गुंगी

विचार थांबवल्याने काय होईल
याच्या भीतीच्या आवाजांनी
दंगली पेटवा कृतिशील व्हा
सज्जन राहा पण शूर व्हा

हार पत्करायचा विचार
मान्य करा आणि मनाला
शरण जा मनानेच
हाडांची काडे करत
--- ००० ---

जबाबदारी

आपले आयुष्य ही आपलीच जबाबदारी
समजून आपण पाहतो थोडा निसर्ग
थोडा उद्योगधंदा थोडे रुसवेफुगवे
आणि भांडणे आणि थोडी प्रेमाची उत्तेजने

भातापेक्षा जिरा राईस चांगला
वीपी आणि डायबेटिसला
म्हणून आपण प्रचार करतो
इतरांची काळजी घेणे
हे आपलेच जगणे समजून

जग आपलेच समजून
आपण त्याला शिव्या घालतो
सत्याची चाड नसल्याबद्दल
आणि कृतज्ञतेच्या अभावाबद्दल

जग हे आपल्या आत असते की बाहेर
हे आपण विचारतच नाही प्रेमांमुळे

आपण मात्र आपल्या आतच आहोत
ही आपली खात्रीच असते निःशंक

जबाबदारी म्हटल्यावर इतरांप्रमाणेच
स्वतःलाही थोडेफार माफ करावे लागणारच
--- ००० ---

खूप काही राहिलेय

मन असल्याशिवाय वाटू नाही शकत
की खूप काही राहिलेय लग्नातल्या फेट्यांची
विल्हेवाट लावण्यापासून घरातल्या
टॉमीला लस टोचून आणण्यापर्यंत

काही गैरसमज तर होणारच आहेत
आणि आधारकार्डात करून घ्यायची दुरुस्ती
महत्त्वाची असूनही मागे पडणार आहे

डिहायड्रेशनचे एक लागलेय लफडे मागे
सारखे पाणी प्या आणि जा लघवीला

निसर्ग म्हणजे शत्रू वाटणे ही तर एक सनातन समस्या
--- ००० ---

तुम्हाला सावल्या नसतील दिसत
तर तुम्ही ऊन पाहता हे खोटे आहे

दुःख असते अनेक हव्याशा भावनांच्या
पार्श्वभूमीवर ठळक हे कळलेच पाहिजे

आपण आहोत हेही असते आपण
नसण्याच्या पार्श्वभूमीवर हेही दिसायला हवे

आणि नसणे हे असण्यासारखे कसे असेल
हा प्रश्नही असायलाच हवा जिवंत असण्यात

--- ००० ---

ना दुःख आठवणारी
ना सुख गिरवणारी
ना बियरवारच्या अंधुक प्रकाशात
चवीचवीने उदासी पिणारी
ना जग सतत आपल्या विरुद्ध
असल्याच्या सत्यात
उपरोधाने जहाल झालेली किंवा
जिला सतत बाळगावा लागतो अभिमान
सहिष्णुतेचा आणि माघारीचा अशी
किंवा जिच्या अंगावर उमटत राहते पुरळ
प्रत्येक घटनेच्या ऍलर्जीचे अशी

ही कविता आहे करणारी
निवांत
प्रत्येक घटनेला रंग देणाऱ्या
अव्याहत यंत्रणेचा
पायाच अचानक उखडून
बाजूला होणारी
--- ००० ---

आपण सर्वस्वाने प्रवाही झालो
तर कोणतीच घटना घडू नाही शकणार
हा विचार आल्यापासून मनात आपण एक
प्रचंड खडक आहोत असे वाटत राहिले
सामाजिक राजकीय स्थानिक जागतिक
आणि व्यक्तिगत खूप काही घडत राहिले
खडकाच्या आतला लाव्हाही गोठत गोठत
आणि स्वतः बाहेरून आतल्या दिशेने झिजत झिजत
--- ००० ---

सायकलमध्ये हवा भरायचा पंप

गंगू दादा हे पिक्करचे नावही कधी ऐकले नव्हते
त्यातले ये मेहकी मेहकी रातें ये चाँद सितारे
हे गाणे कसे काय आठवले झोपेत
जगण्यात खरे तर तसे काहीच नसताना
आणि पत्नीबरोबर आलोय कुठल्यातरी लांबच्या प्रवासातून
तर बरोबर फक्त दोन पांढऱ्या पिशव्या आणि एक प्रवासी बॅग
तेही सगळे बरेचसे रिकामे आणि मी असले काही
आयुष्यात कधीच वापरलेले नसताना आणि हे काय
सायकलमध्ये हवा भरायचा पंप – कशाला
मी कधीच सायकल वापरलेली नसताना --
हे गेल्या जन्मातले तर नसेल त्या वेळी माझा
मर्डर झाल्याने आता आठवत असलेले पण साले
त्या वेळी तरी माझा मर्डर व्हावा असे काही
करू शकलो असेन का मी बंडल वाटतेय सगळेच

आता येतोय आपला स्टॉप म्हणून उतरण्यासाठी बसमधून
उठतोय तर हे असले सगळे सूर्योदय होण्यापूर्वीच्या प्रकाशात

ते काहीही असो च्यायला पण गाणे भारी आहे
कुणी नर्तकी आपल्यासाठी गातेय

च्युत्या असे घडायला श्रीमंती किती लागते गडगंज
समजतेय का काही पिढीजात लागते

तरी च्यायला तो सायकलमध्ये हवा भरायचा पंप
खटकतच राहतोय संबंघच नाहीय खरे तर काही

--- ००० ---

लिफ्ट

आमची लिफ्ट सुरू झाली
की बासरी सुरू होते
अजि म्या ब्रम्ह पाहिले
जरी कोव्हिडमुळे गेले काही महिने
ते पाहायचे ऐकायचे राहून गेलेय

आनंद व्हायला अगदी मला
ब्रम्हच लागते असे काही नाही
काही किमीच्या अंतरावरून
नुसता निरोप जरी आला
की स्वप्ने जागी आहेत
तरी माझ्या मनाचे कण न कण
म्हणतात गाणे चल्ली चल्ली
रे पतंग मेरी चल्ली रे

आणि या विश्वासातच
घडत राहतात तिकडेही घडामोडी
वस्त्रांवरचे रंग झुळुकींवर सोडत
निश्चितपणे अनियंत्रित साळसूदपणे

आठवणी थांबलेल्याच असतात सतत
पुन्हा पुन्हा सचेत व्हायला
त्यांचा तजेलदार अंधारच तर
जगवतो अमर्याद खाजगी अवकाश
--- ००० ---

आकर्षणांची आतषबाजी
बाहेरून कुठून नाही येत
ती मीच घडवतो
आणि माझ्याच रंगीत चिंध्यांत
सेक्सी होत विसरून जातो
सर्व मार्ग कुंठित होण्याचे धोके

हे पाहिले गेलेले असूनही
की जगातल्या इतर कोणत्याही
शरीरमनाप्रमाणेच
हे मी माझे म्हटलेलेही
परकेच आहे आणि निरर्थकच आहे
याला मजा वाटणे न वाटणे तितकेच

आकर्षणांच्या उष्ण ठिणग्या
जेव्हा दिपवतात विचाराला
तेव्हा बालपणातले प्रसंग
पुन्हा हावी होतात वर्तमानावर ठाम होत

आणि दृष्टिपथात येते पुन्हा ठामपणे
तीच यशस्वी होण्याची भीती
माहीत असल्याने बालपणातले धोके

--- ००० ---

नाजूकता आपली व्हावी
म्हणून करायचे काहीच नसते
नाजूक असायचे असते
भीती नसते
तेव्हा नाजूक असणे असते
--- ००० ---

जवळपास इकडे तिकडे कुठेतरी
तिच्या असण्याने आपण सुखावत असतो
हे तिला माहीत असते
आणि आपण सुखावत असतो
एवढे पुरेसे असते
निरर्थक जगण्याला
अर्थ आहे असे म्हणायला
समजूनउमजून
त्यातला खोटा खरेपणा
--- ००० ---

आवाज आणि ट्रेन आणि माकड

आवाजांच्या दुनियेत
उगवली एक पॅसेंजर ट्रेन
तिच्या मागच्या टोकाशी
होता एक भास एका माकडाचा
-- ते ढकलत होते
की ओढले जात होते
ते आवाजांना कळत नव्हते
पण आवाज तरी
कसला कसला विचार करणार
हीही एक समस्या होतीच –
--- ००० ---

प्रत्येक गोष्टीला
वेळेच्या मर्यादा असत आधुनिकतेमुळे
मग मातृप्रेमाच्या भावना
पूर्ण खर्च न होता राहून जात
प्रेयसीला बऱ्याचदा वेळ नसे
मग त्याही भावनांचा
निचरा होणे राहून जाई
मग अशा वेळी राहिलेल्या
सर्व भावनांच्या तो कविता लिही
आणि एकदा सुरू केल्यावर
त्या त्या भावना आणखी आणखी
निर्माण होत मस्त खर्च होत राहात
कधी रोमांच तर कधी पाणावलेले डोळे
यांना वाचकांचे भरघोस प्रतिसाद येत
त्यांच्याही भावनांना वाट हवीच असे
आणि भावना निर्माण होताना
जरा माफक दुःख का असे ना
सुटे वाटे हलके वाटे सहृदय वाटे

स्त्री-वाचक तर अधिकच
सहृदय म्हणून प्रसिद्ध असल्याने
आणि रडण्याचे कल्चर त्यांनीच जोपासावे
ही परंपरा त्यांना मान्य असल्याने
त्या तर फार खुश असत
मुळातच सुंदर देखण्या असूनही
अधिकच मेकप करून त्या
जरा मादकच होऊन येत

त्याच्या कवितांचा एकूण माहोलच
आकर्षक सुंदर आणि मनमुराद
असतो म्हणूनही बरेचजण जमा होत
आणि तरीही त्यांचेही डोळे पाणावत

त्याला अधिक मोठ्या भूमिकाही
मधून मधून सुचत आणि कळवळा
दाटून येई माणसामाणसांतले संघर्ष पाहून

मग तो सरळ माणुसकीच्या कविता लिही
माणसा माणसा माणूस हो
हे त्याचे घोषवाक्यच होते

त्याला खूप निमंत्रणे येत
चित्रपटगीतेही लिहायला येत
कुठेही लिहा भावना खऱ्याच असतात ना
पैशासाठी लिहितोय म्हणून
लोकांच्या मनांना हवेसे
मालिश करून देतोय म्हणून
भावनालाघव खोटे कसे असेल

नेहमीच्या परिचित सर्वमान्य
नैतिक नैष्ठिक भ्रष्टाचारमुक्त
ईव्हीएम हॅक न करता जिंकणाऱ्या
अशा कवितांनी
सांस्कृतिक सांस्कृतिक होत राही सगळे
सगळे निघून गेल्यावरही सभागृह बराच वेळ
गोड सुगंधित आणि मृदूच राही मग्नपणे दरवळत
--- ००० ---

स्वर्ग

आपल्यासाठी आपला स्वर्ग
निर्माण करायचे आपले कधी ठरले
ते कळलेच नाही
आकर्षणाच्या पायघड्यांवरून
संकोचाचे माप ओलांडून
आपण एकमेकांच्या मनांत प्रवेश केला
आणि आले आपल्या लक्षात
झालाच आहे की स्वर्ग निर्माण
संकोच नसणे हाच तर स्वर्ग
--- ००० ---

रहदारी

बाहेरची पहाट पाहात असताना
क्षणात जातात टेकडीवरच्या तळजाई रस्त्यावरचे
ओळमाळ दिवे जणू काही
नको ते ते वगळत आल्यावर
फक्त कविता उरावी

दिवस उगवणे म्हणजे जणू
रात्री खूप काम केलेल्या मेंदूचे विसावणे

रात्र अजूनही शांत
पहुडलेली असते
कविता करेल ते करेल
या निर्भय बेफिकीरीने

कोणतीही रहदारी
आता जणू कुणाचीच नसते

--- ००० ---

प्रेमकविता

तो प्रेयसीला म्हणाला
एक प्रेमकविता दे
ती म्हणाली
मला नाही जमणार
तो म्हणाला तरीही लिही
चांगली जमणार नसली तरीही
तिने विचारले
तो हो म्हणाला

त्याचे
तिच्या येणाऱ्या कवितेकडे
लक्षच नव्हते
कारण
त्याने मागितल्यामुळे
प्रेमकविता लिहिण्याची
तिची कृतीच
कवितेआधीची
असणार होती एक
ग्रेट प्रेमकविता
--- ००० ---

तपस्या

आशा निराशा दुःख भीती
हे सर्व तसे रूटीन झालेले होते
यातून बाहेर पडता यावे
ही इच्छाही झाली होती
त्याच रूटीनचा भाग

पण त्या इच्छेमुळेच कधीतरी
तुझा सुगावा लागला की ऐकला
कोण जाणे पण उगीचच एक नाद म्हणून
तुझे चिंतन घडू लागले
तूही असणार माझ्यासारखीच
एक रूटीन हे गृहीत धरून

पहिल्याच ओझरत्या संपर्कात
तू टाकलेस सांगून स्पष्ट
की तुला कुणीही
स्पर्श केलेला तुला नाही चालत
तसा नुसता प्रयत्न जरी केला कुणी
तरी त्याचे आपोआप हाल होतील
अशी आहे तुझी जादू
जरी मला ते करणीचे वर्णन वाटले

पण या रहस्यमय मयुरीमुळेच तुझ्या
मनात हवेपण जागे झाले आणि वाढतच गेले

तुला वश करायचेच अशी म्हटले तर
जिद्दच झाली तयार आणि सुरुवात झाली
माझ्या घनघोर तपस्येला जी अधिकाधिक
रूपांतरीत होत गेली वेदनेत आणि खरे तर
भरकटून वेडे होण्याच्या शक्यतेत
हेही समजत आपोआप की तुला
याची ना खेदखंत असते ना सूडाचा आनंद

मध्येच एका थकव्याच्या क्षणी
अचानक तू सांगून गेलीस की तू

मला ओळखत नाहीस आणि ओळखणारही नाहीस
इथे पुन्हा पल्लवित झाली माझ्या तपस्येची
नशाबाज हाव आणि यात असणारच कुठेतरी
एक प्रवेशाची फट ही माझ्या
रूटीनमधून आलेली कल्पना

आणि अचानक एकदा मी बेसावध असताना
दिलेस तू परिपूर्ण आर्लिगन आणि म्हणालीस
दाखव ओळखून मला

माझ्या स्मृतीचे सर्व क्षेत्र उचकटून
नासधूस करून पाहिले त्यात तुझी ओळख
कुठेही कणभरही नव्हती तेव्हाच समजले
सदा अनोळखी असणाऱ्या तुला
ओळखीचा स्पर्श कसा चालेल
आणि घडू तरी कसा शकेल

हे भन्नाट होते मी दिली सोडून माझी ओळख
आणि सदोदित राहू लागलो अनुपस्थित
तुझ्या अनोळखीत तुलाही नकळत

--- ००० ---

तह

दोन देशांत सारख्या लढाया होत राहिल्या
त्यांतला एक देश सारखाच जिंकत राहिला
त्यामुळे तह करायचे ठरले
निष्पाप जीव तरी वाचू देत या विचाराने
शांतता मान्य झाली
त्या दोघांतल्या सीमेवर तिसऱ्या एका महान देशाच्या
सैनिकांनी देखरेख करायचे ठरले त्यांचे
दोन हजार सैनिक आणि शस्त्रास्त्रांची शंभर वाहने
तिथे तैनात झाली
त्यांचा खर्च या दोन देशांनी निम्मा निम्मा द्यायचे ठरले
माणूस हा एक समजुतदार प्राणी असल्याचे सिद्ध झाले
--- ००० ---

माझ्या खुर्चीचा पक्षी

जरा नाराजच झालेला असला
माझ्या खुर्चीचा पक्षी तरीही
मला चोच मारून जागे न करता
नाही पिणार मोहाची दारू --
त्याचे कुटुंबपरिवार सदस्य
जाणत नाहीत माझी अनैतिकता --
त्यांना नाही माहीत
की त्यांच्या गॅरजची मालकी
जातेय आता नवीनच आलेल्या
अमीन सयानीच्या डुल्लिकेटकडे
झूमता मोसम मस्त महिना
म्हणणाऱ्या आणि हेही नकळत
ठळकपणे की त्यांची मने
त्यांना अटळच असणार आहेत

एका जागी थांबण्याने
पंवांतले बळच गंजून गेले असते
म्हणून त्यांनी अनेक परदेशांत
शूटिंग झालेले सिनेमे बघितले

मंदबुद्धी असलेला
पण तबल्याची साथ उत्तम करणारा
वेटर असावा कधीच
टिपची आशा नसलेला
तसा तो कर्ता पक्षी मनाचे प्रक्षोभ
संभाळत सहज येई चक्र टाकून

--- ००० ---

पिचकारी

तू घेतेस कोंडून स्वतःला
आणि गातेस विरहाची गाणी
मातीवर पडलेल्या उष्ण चांदण्यातली
तरल सूक्ष्म हळुवार सूचक गोड
अनेक पुरुषांना तुझ्या
एकनिष्ठतेचा आदरही वाटतो
आणि असेही वाटते की तसे नसते
तर हिला हे दुःख करावेच नसते लागले
मी मनापासून उत्कटपणे अमर्याद
काळजी घेतली असती तिची तिचे सुख
तेच माझे सुख या तत्त्वाचे गौरवगान
गात प्रसंगी जगाला अदृश्य करत

काही स्त्रिया असे दुःख वाट्याला
न आल्याबद्दल तुझा हेवा करतात
काहीना तर तुझा विरह
देतो मिळवून मीलनाचेच सुख

ही कला आहे म्हणून एक विशेष
आदर असतोच मंद प्रकाशातल्या
घुटक्यांचा तुझे हे सगळे व्यक्तिगत
थोडेच असेल सिनेमात एक
अभिनयनिपुण नटी एकाला म्हणते
तुम्हे होली खेलनेका बहुत शौक है
मगर तुम्हारी पिचकारीमे दम नही
किती आदर वाटतो तिच्याबद्दल

--- ००० ---

प्रतिमा

कुणाचीच प्रतिमा

सर्व स्थळकाळी अभेद्य नसते
इथे ठीक चाललेल्या प्रतिमेला
तिकडे तडे गेलेले असू शकतात
चंप्रंचे एक गगनभेदी किंचाळी
वाचा-बघा ना शेवटी
किंचाळण्यापर्यंत येते
ती हास्यास्पद गोष्ट

समस्या ही वाटते की समजा

प्रतिमेशिवायच जगायचे म्हणजे
हे जगच नाहीसे तर होणार नाही
झाले तर झाले असे म्हणणे म्हणजे मृत्यूच
ती हिंमत तर नाहीय म्हणून मरत राहा मग
ती नाहीशी होण्याच्या भीतीत

--- ००० ---

स्वभावचित्रण

माझ्यावर कुणी नाटक लिहिले तर
येताना शिक्षा मिळत नाही म्हणून
मी शक्यतो रात्रीचे नाटक कसे टाळतो
ते त्यात यायला हवे असे मला वाटे
नुसतेच कुणितरी वाढवून पाहिलेले
माझे गुणदोष काय कामाचे

किंग लियरच्या आत्ममग्नतेतून
होणाऱ्या त्याच्या औदार्याचे दशावतार
ठीक पण ना त्याचे शौर्य त्यात दिसत
ना त्याची करड्या रंगाची आवड

आणि अशा स्वभावचित्रणातून
जर होऊ शकतेय जीवनदर्शन
तर कशाला असायला हवीय कादंबरी
आजच्या जगण्याचा दस्तावेज
(माझे डोके माणसाचेच तर आहे
उलटसुलट असणारच ना)

अगदी पुरेसे तपशील बास झाले
करायचेय काय पूर्ण स्वभावचित्रण

आणि शेवटी म्हणायचेय तरी काय
तर बघा
तपशीलांच्या बनावटगिरीत
माणूस कसा हरवतो हेच ना

--- ००० ---

खांब

भक्तिसंगीत ऐकताना आठवले
एक आजारपणाची खोटी रजा
मी पूर्ण वापरली होती
ज्ञानेश्वरी अमृतानुभव चांगदेव पासष्टी
यांच्यासाठी सर्वस्वाने अत्युच्च कुवतीने
माझ्या आवाक्यातल्या बुद्धीच्या

त्यानंतर नोकरीच्या कामानिमित्त
झाले होते माझे जाणे नेवाश्याला
मी स्पर्श केला होता त्या खांबाला
जिथे घडले ते अद्भूत सांगणे-ऐकणे
आणि झालो होतो मी सेंटिमेंटल
डोळे भरून आले मी झालो चकित
माझ्याकडून त्या शब्दांचा अपमान
तर होत नाहीय या खोट्या गौरवाने
खरे तर ते शब्द नुसतेच
जाऊ दिले होते मी आजूबाजूने
अनुभव जाळण्याची त्यांची
शक्ती ओळखून हिंमत न करता
त्यांचा स्पर्श स्वीकारण्याची

लौकरच सावरून मी
निघालो होतो तिथून
पाठ फिरवून त्या खांबाकडे
माझे आहे ते मन संभाळत

--- ००० ---

आडदांड

संभोग फक्त म्हणजेच नव्हे मीलन
बडे गुलामांच्या ठुमच्या दाखवतात
स्त्री-पुरुष अशा दोन मनांचे एकच मन होणे

हा आददांड पैलवान माणूस
हजारो स्त्रिया म्हणतील
हा जाणतो आम्हाला अंतर्बाह्य

भरघोस मिशांच्या या राक्षसापासून
आम्ही काहीच नाही लपवू शकणार
--- ००० ---

सदासतेज

कोणताही कसाही अपघात झाला
तरी असमाधानाची लिंक तुटत नाही
उरलेसुरले धैर्य वापरले तरीही
प्रेमाचे आकाश भेटत नाही
यमके भेटतात फक्त कवितेत
मनाला गेयता आठवतही नाही
अशा मनाला स्वतःचे तरी
कितीसे असणार कौतुक
ते स्वतःकडे पाहात बोलेल
तेव्हा रोमँटिक कशा लिहील कविता
त्याचे सूर्योदय विचारणार प्रश्न
उतरत्या बालपणातले आणि
कधी ना कधी अंधार दिसल्यावर
रस्ते का नाहीसे होतात याचेही
कायमचे सदासतेज सदाहरित

--- 000 ---

रात्रीचे दिवे

महागात पडलेले रात्रीचे दिवे

स्मृतीत सतत अस्वस्थता वाढवत राहतात

निष्कारणच उतरलो आपण अलिकडच्या स्टॉपला

याची खंत घेऊनच पार पाडावे लागते सर्व क्रियाकर्म

आता इलाज नसतो नकार पचवण्याला

याचा सराव करत स्मित ठेवावे चेहऱ्यावर हेच बरे

--- 000 ---

कालबिंदू

आपण दाखवतो एकमेकांना
आश्वासनांचे झेंडे
बाजारांच्या क्षितिजांवरून
आणि समुद्रांच्या तळांतूनही
स्मिताधार देत की नक्कीच
होईल पुन्हा भेट
संपतच तर आलाय कोव्हिड
असे दर्शवत नजरेने

पण सांगता नाही येत
आपल्याला आलेला असू शकतो
कंटाळा एकमेकांचा
वा अनिश्चिततेचाही

अनिश्चिततेची घटना
इतकी दीर्घकाळ चालणे
हा खरे तर असू शकतो भ्रम
मनाने जोडत नेलेल्या कालबिंदूंचा
--- 000 ---

सर्वत्र

जगाकडे पाहताना
भावनिक बंध ठेवले नाहीत
हे हवेच आपल्या जगण्यात
असला गळेपडूपणा केला नाही
एखाद्या गोऱ्या युरोपियन स्त्रीबद्दल
आपण आसक्ती दाखवावी आणि तिने
झटकल्याचा चेहरा करावा
ते नकोच असे लांब ठेवले
जमीन आकाश झाडे पक्षी इमारती
मित्रांनाही वाटू दिली नाही खात्री
गुजर चुका हूं फिर भी जिंदा हूं
असे प्रेम ठेवले सर्वत्र
--- 000 ---

रहदारी

ढगांचे उंचवटे इतके मऊ
की स्पर्श करताच विरून जावे
आकाशात मुळीच प्रतिकार नसलेल्या

हाच तर आहे पुरावा
मी तुझे मन जाणत असल्याचा

भर राहदारीतही मी पाहतो
तिला व्यापून असलेले तुझे आकाश
रहदारीऐवजी

--- 000 ---

कप्ये

कोव्हिडमुळे दिवसातले काही तास
असतो मी याच खिडकीशी
बाहेर पाहिले तर दिसते इथून
चाळीस सदनिकांची एक हिरवी इमारत
निर्जीव असली ती स्वतः तरी
तिच्या मनाच्या चाळीस कप्प्यांत
हर तऱ्हेच्या विचारांनी असते ती
गजबजलेली कुठे टोकावर आलेली
कुठे ओथंबलेली शेवटच्या आठवणींनी
कुठे ओठंगलेली कठडयावर
वाट पाहात कुणा प्रेमिकाची

कित्येक महिने झाले
आता बदललेही असेल खूप काही
प्रत्येक कप्प्यात विचारांचे
बदलले असेल फर्निचर
बागांचे स्टेशनांचे किल्ल्यांचे
वस्तुसंग्रहालयांचे शाळांचे

मला जिवंतच वाटतेय हल्ली ती इमारत

--- 000 ---

शेवट

सांगण्यासारखे

शेवटचे काय असते

ते पाहिलेले असल्याने

त्याच्या अलीकडच्या

हजारो पुस्तकांतले

मी फारच थोडे वाचतो

फक्त वेगळ्या तपशीलांसाठी

मी मेहनत नाही घेत

आणि शेवटचे जे असते

ते फार वाचायचे नसतेच

ते जगायचे असते

थोडक्या भांडवलावर

मी खूप प्रवास करतो

मध्येच उतरतो

डोंगर पाहतो सूर्यास्त पाहतो

एवाद्या मैत्रिणीची

मनमुराद स्तुती करतो

मुख्य म्हणजे कविता लिहितो

शेवट न विसरता

--- 000 ---

असंख्य मने

जे जे दिसेल ते ते

धरून ठेवण्याची

माझ्या मनाची सवय

मी कधीही सोडू शकतो

माझ्या असंख्य प्रेयसी असतात एकाच स्त्रीत

किंवा एकच स्त्री असते माझ्या असंख्य प्रेयसींत

माझी असंख्य मनेही बाहेरच तर असतात

मी मलाच सोडून दिल्यावर

हे असेच असते

कविताच त्या सगळ्या प्रेमाच्या असूनही

--- 000 ---

केक

पूर्वी मला चहा करता यायचा
आज विचार आला तर खात्री वाटे ना
नेमक्या स्टेप्स कशा होत्या
च्यायला स्मृतिभ्रंश म्हणावा का काय

आता झोपेत प्रश्नांना उत्तरे मिळवण्याचे
तंत्र विकसित होतेय म्हणे
याची याच मार्गाने खूप प्रगती होत जावो
सगळे जगणेच झोपेत घडत राहो

झोपेतच उपभोगलेला सेक्स
नंतरच्या झोपेत आठवत राहो
शंभराव्या वाढदिवसाचा केक
झोपेतच कापला जावो

--- 000 ---

सराव

वीसशे साठपर्यंत अनेक
लागतील शोध
त्यानंतरचे तेव्हाचे साठोत्तरी
जग मला नाही पाहायला मिळणार
याची कशाला खंत आज
तरी जे आहे त्याचा तरी कितपत
आहे सराव माझ्या मनाला

चार मित्र आम्ही फिरून
आल्यावर पितो चहा
एका आंतरराष्ट्रीय अमृततुल्यात
कोणताच विषय वर्ज्य नसलेल्या

सुबुद्ध जरी असलो आम्ही बऱ्यापैकी
तरी एखाद्या बातमीने होतो आम्ही विचारमग्न
सरावातल्या सरावात

--- 000 ---

सध्या

मी ना कुणाच्या वाढदिवसाचे फ्लेक्स लिहिले
ना मंगलाष्टके लिहिली
ना स्वतःची पन्नाशी पंच्याहत्तरी
ना घरातल्या कुणाची कुणाला सक्तीची केली
मी ओळखून राहिलो अनिश्चितता
आणि घटनांची रचना करण्याचे
मनाचे हावरट कारस्थान

माझे चांगले होवो माझे चांगले होवो
तुझे माझे चांगले होवो
त्यांचे आपले चांगले होवो
असे म्हणताना मला जाणीव राहिली
हसणाऱ्या आकाशाची

आता नाही येणार प्रश्न आता नाही येणार
समस्या आता नाही घोंगावणार माशा
अशी हवीतच कशाला स्वप्ने
असे म्हणत मी धुके न्याहाळले

मी ना अपशकुनी आहे ना शकुनीमामा
मला घटना खोट्या वाटतात
स्मृती भ्रामक वाटते
हे कधी कधी बोलावेसेही वाटते

पण हे बोलून कशाला करा औचित्यभंग
म्हणून मीही नवे कपडे घालून
उडवतो फटाके लावतो फुलबाज्या

भलावण उपरोध वा शिव्या
हे सर्व अप्रस्तुत असण्याचा आनंद
सध्या मला खरा धरून चालायचाय
सर्वांसाठीच

--- 000 ---

खाजगी

बाहेरच्या धुक्याने जॅम झालेले
शब्द होतात एकाकी
आणि कल्पू लागतात खात्रीशीर
खाजगी आयुष्य
इतरांनी कीव करावी वा बेफिकीर राहावे असे

खाजगीपणा तर हवाय
पण जॅम होणे नकोय
हे जर विज्ञानाने शक्य नसेल
तर आता जादूटोणाही
चालणार असतो किंवा भक्तिमार्गही

सहनशीलपणे पार पाडतात शब्द
जगातली कर्तव्ये जाणेयेणे
असले महामार्गावरून तरीही
आतल्या आत कोंडलेला श्वास
दिसू न देण्याच्या प्रयत्नात
--- 000 ---

हिंसा

ती गती इथून तिथे जाणारी अशी असेल
तर अजूनही करू शकेल सूर्य पृथ्वीला अंकित
पण ती जर असेल विश्वभर तर
कोण कुणावर सांगू शकेल अधिकार
सर्व घटनाच होतील रद्द आणि
तिचा देह आणि माझे मन
दोन्ही नसतील अधीन एकमेकांच्या

असे नसेल शक्य तर हिंसा अटळ आहे

--- 000 ---

डायन्या

उद्दामपणे वागणे हेच आपले नॉर्मल जगणे
असे समजणारे सिनेकलावंतांचे मूत्र
वाहात राहते विना अटकाव
मानमरातब घेत राजकारण्यांचे फ्लेक्स
पाहात राहतात प्रेमाने त्या प्रवाहाकडे

जनता न्यायासाठी पूजा करते
त्यांच्या त्यांच्या पुतळ्यांची
सिनेकलावंतांच्या सद्द्या घेतलेल्या डायन्या
तिजोऱ्यांमध्ये आपापल्या ठेवून सुरक्षित

सेक्स आणि इतिहासाचा अभिमान
हे बनतात मानबिंदू सर्वच घराण्यांचे

स्वच्छ कपडे तजेलदार झेंडे शुभ्र कार्स
यांच्या मागोमाग पळत येतात
रानोमाळ फाटलेली कागदपत्रे

सगळ्यांची असते खात्री
आता यश मिळेल आपलाच माणूस
होईल देव भरवील सभा
आपल्या पूज्य पुतळ्यासमोर

ते पुतळे असतात ज्यांचेत्यांचे
मान्यताप्राप्त जीव की प्राण
या पुतळ्यांसाठी जीव देऊ आम्ही
म्हणतात सगळेच जे ते
आम्ही मरायलाही तयार आहोत

---000---

लगाम

संध्याकाळची वेळ

इस पार या उस पार अशी अवस्था

उधळू पाहाताहेत घोडे

पण लगाम घट्ट ताणलेले भीतीने

दिशा चुकण्याच्या

आणि रस्ताच होऊन बसण्याच्या

ओझे भविष्याचे

आपल्याला जीव लावणारी

संध्याकाळ

दुखावली तर जाऊ नये जर

तिने दुर्लक्ष नसेल केले तर

आपल्या गतीकडे

तिची काळजी महत्त्वाची

की आपण जरवमी झाले असण्याची शक्यता

हे कळत नसल्याने तीन दिवस

घोडे ताणलेले थकत उभे

--- 000 ---

प्रेमकहाणी

तो पुरोगामी होता
त्याचे तिच्यावर प्रेम होते
तिचेही त्याच्यावर होते
पण तिच्या प्रेमाचे जरा वेगळे होते
ती कधी इतरत्र एवाद्याकडे आकर्षित होई
तर कधी त्याच्या कामाला क्षुद्र लेखे
पन्नास टक्के प्रेम आणि पन्नास टक्के अपमान
असे तिचे पॅकेजच होते तसा स्वभावच होता
कधी प्रेमाचे पारडे जड होई कधी अपमानाचे
तरीही प्रेम आवडत असल्याने
बाकीचे तो तिचे व्यक्तिस्वातंत्र्य समजे

पण अपमानाचे पारडे कधी फारच जड झाले
तर त्याचे डोके फिरे नको ते प्रेम असे होई
त्याला तिचा तिरस्कार वाटे मग ती म्हणे
पुरोगामीपणात बसतो का असला तिरस्कार
असले स्वामित्व नुसत्या स्वतःच्या अपेक्षा राबवणे
दुसऱ्याचे स्वातंत्र्य हिरावून घेणे

मग तो म्हणे पुरोगामी असलो तरी माणूसच आहे ना
माझ्या जगण्याचा पाया माझा स्वाभिमान
मी सोडून का द्यावा मी भाजीपाला थोडाच आहे

ती तिचे पॅकेज बदलू शकत नसे तिचा तो
नैसर्गिक स्वभाव होता त्यानेच उदार व्हावे
असे ती म्हणे या वेळी तो गा च्या गां वरून काही म्हणे

त्याला त्याच्या जातीची अस्मिता असली तरी
धर्मद्वेषाचा तो धिक्कार करी
शेवटी माणूसपणावर त्यांच्यांत तात्पुरता समेट होई

--- ००० ---

मैफिल

माझ्या बऱ्याच कविता जागतिक
दर्जाच्या आहेत हे मला माहीत आहे
जागतिक कविता मला माहीत आहेत
पण आणखी कुणाला
असे वाटताना दिसत नाही
किंबहुना मराठीत तरी आहेत का या
विशेष म्हणाव्यात अशा
तेही कुणी बोलताना दिसत नाही

एक व्यक्ती म्हणते खरेच
चांगल्याच आहेत तुमच्या कविता
पण त्याच व्यक्तीला त्या तिकडच्या कविता वाचून
त्यांच्यावर स्तुतिपर लिहिण्यासाठी उत्साहाचे
भरते आलेले दिसते तेव्हा कळते
त्या व्यक्तीला आपल्याकडून हे हे साधायचे होते
म्हणून चांगल्या होत्या आपल्या कविता
तसे भरते नव्हत्याच आणू शकल्या आपल्या कविता

एक माणूस येऊन सरळ जाहीरच करतो
या कविता हितकारक नाहीत कुणी वाचू नयेत

एकजण म्हणतो यात थोडी गेयता आणा
दुसरा म्हणतो जरा भावनिक ओलावा आणा ना
इतक्या रुक्ष का लिहिता आणि म्हणायचेय काय तुम्हाला
तिसरा म्हणतो कळलेच नाही तर लिहून उपयोग काय

तुमच्या कवितेला परंपरेचा वास फारच कमी आहे
तुम्ही उगीचच इंग्लिश हिंदी शब्द वापरता
कधी प्रतिमा फार असतात तर कधी गद्यच नुसते

इतनी बडी मैफिल और इक दिल किसको दूं
असे होऊन जाते अगदी

--- ००० ---

प्रवक्ता

स्टार प्रवक्ता होणे एखाद्या पक्षाचा
एवढ्या तरुण वयात म्हणजे खाऊ नव्हे
शिवाय तो एक उत्तम वकीलही होता
नावाजला जात चाललेला
फक्त अठ्ठावीस ची होती ही कमाई
टीव्हीवर कॅप दिसली की लोक ओळखत
की हा तोच आहे मित्र म्हणत
अतिहुशारी भोवलीय तुला
जरा आमच्यासारखा असतास तर केस राहिले असते
पण कर्तृत्वाला महत्त्व देणाऱ्याही असतात स्त्रिया
तशीच होती एक त्याची प्रेयसी आकर्षक

टीव्ही महाचर्चेचा त्याचा अनुभव
असा होता की एकमेकांची उत्तरे नसलेले खूप मुद्दे
मांडले जात आणि शेवटी निवेदक गुंडाळे म्हणत
की बाबा शेवटी सर्वानी देशहित महत्त्वाचे मानले पाहिजे
या कामासाठी मदतनीस म्हणून पक्षातले तीन अनुभवी विद्वान
असत त्याच्या दिमतीला पुरवायला आठवणी घटना तपशील
तो तो विषय त्यांच्या पक्षासाठी बळकट करणारे

कोर्टात अनेकदा आपण आपल्या हुशारीवर
सत्याच्या बाजूलाही हरवतो याचे त्याला अपराधी वाटे

एकदा त्याच्या प्रेयसीच्या हालचाली त्याला संतापजनक
वाटल्या त्याने तिला सात प्रश्न विचारले तिने त्यांची
नऊ उत्तरे दिली ज्यांतले आठवे त्याला जरा बरे वाटले
म्हणून त्याने घेतले तिला मिठीत ती म्हणाली
झाले ना निराकरण शंकांचे तो म्हणाला
असे कधी होत नसते फक्त एक बिंदू येतो
जिथे प्रश्न फक्त सोडून देणे घडू शकते ती हसली
म्हणजे मागच्याप्रमाणेच पुन्हा घडलेय म्हणाली
मग दोघेही हसले जगणे कळल्याप्रमाणे

--- ००० ---

अमर होण्याची खात्री

संक्रांत आली की बरे वाटते
पुनरावृत्तीच्या आणखी एका वळशाने
अमर होण्याची खात्री वाटते
आत्मतुष्ट गोड बोलत
वीपी बऱ्यापैकी नॉर्मल राहते
पेलू शकतो आपण आजचे-उद्याचेही
माफक सुखदुःखांचे प्रसंग
आपल्या अनुभवी शहाणपणाच्या
सुरक्षित किल्ल्यामधून असे वाटते

ट्रंप आणि शी जिनिर्पिंग यांना नसते गरज
अशा किरकोळ अमरत्वाची
त्यांची घट्ट निर्हावलेली दगडी मने
अविचल असतात आध्यात्मिक
जग राहो अथवा जाओ अशी शांत
त्यांना ना गोडीची गरज ना लशीची
भीतीवरच्या असते

पुनरावृत्तीचे छोटे छोटे डोस
आणि एकच मोठा कायमचा प्रसाद
या फरकामुळेच स्वतःच्या वा दुसऱ्याच्या
मृत्यूचे सावटच नाही जाणवत
त्यांच्या कठोर डोळ्यांना
जगाची काळजी वाहणाऱ्या

आपण मनांनी जगतो
हे कळण्यापेक्षा न कळणे
कधीही अधिक चांगले आणि
आरोग्यदायी

--- ००० ---

विचारमग्न

आपल्याला वाटते हे बाहेर घडले
पण जे घडले ते आतल्या विचारांनीच घडले
संबंध खरचटले वेदना चालू राहिली
म्हणजे काय काय झाले

कुणाचे तरी विचार इतरत्र मग्न झाले
अनवधान झाले दुसऱ्या मनाला आले
दुर्वासाचे रूप क्रोध अवतरला
आतल्या विचारांतूनच
विचार खरचटले दुतर्फी

हे किती चालेल असे कधी होईल नीट
विचाराचा आटापिटा सुरू झाला
व्यवस्था तर लावायलाच हवी
त्याच जखमेवरून सुरू झाले प्रयत्न
तडजोडीचे पुन्हा गोडवा आणण्याचे
त्याच जखमी विचारांनी

चहू बाजूंनी भिरभिरले विचार
आणि मुद्दे होते
दुसऱ्याच्या डोक्यातले न दिसण्याचे
लावलेल्या वा लागलेल्या अर्थाच्या
खरेखोटेपणाचे बेफिकिरीचे दुसऱ्याच
तातडीच्या मग्नतेचे नकळत सहज
टाळता आले असते अशा

जखमी विचार करत राहतात जखमी प्रयत्न
जखमी प्रेम होत राहते अधीर तडफडते

असे काहीच नाही घडणार शांतवणारे
याही समस्यांची विचारच घेतोय
यंत्रणा ताब्यात थकवा येतोय

या थकव्याने झोप तरी यावी

--- ००० ---

धोका

वाटायचे नुसते
की न जाणो
काही अघटित घडेल
पण संध्याकाळनंतर
सहज यायची रात्र
समोरच्या इमारतीत
झळकत असलेल्या
लग्नाच्या रोषणार्ईबद्दल
बोलत किंचित स्मिताने

जे घडून गेले
ते पुरेसे होते का
आणखी एक पाऊल
पुढे टाकण्यासाठी
की डिस्टर्ब होईल
सगळा खेळ
हव्याहव्याशा
आटापाट्यांचा

नुसती उपस्थिती येणे
हा ठरणार होता प्रतिसाद
जणू दुतर्फी अज्ञानात
आणि ठरणार होता करार
भविष्यात कोणत्याही दिवशी
कोणत्याही कारणाने
मिठीबाहेर न पडण्याचा

काय घडेल
हा उत्तेजक सस्पेन्स
व्हायचा एक
हवासा धोका

आणि मग सहज यायची रात्र

--- ००० ---

आतल्या आत

रस्त्याच्या या कडेला पडले होते
एक कारने चिरडलेले मांजर तीन दिवस
त्याच्या घाण वासामुळे मी पुन्हा कधीच
त्या बाजूने चाललो नाही
घटस्फोट न घेता जाये करत राहिलो
पस्तीस वर्षे इमानेइतबारे वर्तमानपत्रे
वाचत राहिलो नोकरी पाळत
आमच्या एखाद्या फंक्षनला एवढे मोठे असून
आमचे साहेबही येत सर्वाना वाटे
किती नॉर्मल हे जगणे किती निरपेक्ष
किती छान आणि कुटुंबवत्सल

मी का कशा केल्या सगळ्या अब्नोंर्मल निवडी
हे कधीच कुणाला दिसले नाही
याला सहनशक्ती किती लागली
हे माझ्याच मनातल्या मनात राहिले

पूर्ण जगाची नॉर्मल्सी
अशीच चालत असणार बारा गावची
सगळेच त्यागी आणि सहनशील
असल्याने आतल्या आत

साहेबांना तरी काय हेच सिद्ध
करायचे असणार की बघा मी
मोठेपणा नाही डोक्यात घेत कर्मचाऱ्यांवर
प्रेमही करतो घरी गेल्यावर म्हणतही असतील
बायकोला की च्यायला जावे लागते पण आता
कंटाळा आला जर त्यांची ही सवय नसेल
झालेली चांगुलपणाची आणि तरी
गेले असतील विसरून त्यांनी
घटस्फोट न घेतल्याचे
आतल्या आत

--- ००० ---

आपण एकटे होतो

आपण एकटे होतो

तेव्हा आपण खूप केविलवाणे होतो
आपल्याला अपमान सहावा लागतो
तेव्हा आपण खूप केविलवाणे होतो
कुणी फसवते तेव्हा
कुणी बदनामी करते तेव्हा
कुणी क्षुद्र समजते तेव्हा
कुणी गैरसमज करून घेते तेव्हा
कुणी काही आरोप करते तेव्हा

कुणाचातरी खूप राग येतो तेव्हा
कुणाला सुधारायची गरज वाटते तेव्हा
जे जसे आहे ते तसे खटकत राहते तेव्हा
मतभेद समोर येतात तेव्हा

जगात काय बदल व्हायला हवेत
हे आपल्याला जाणवते तेव्हा
सगळी माणसे स्वार्थामुळे अंधळी झाली आहेत
असे वाटते तेव्हा
आपण फार फार केविलवाणे होतो

जितके केविलवाणे तितकेच हिंसक होतो
आपले आपण संतप्त धोक्याचे

--- ००० ---

तबकडी

एवढ्यातेएवढ्याने त्याची तबकडी सटके
त्याचे शेजारी म्हणत
टाईट घे ना करून ती जरा
तो म्हणे टाईट करताना दुखते फार
मग एकजण म्हणाला तिच्यावरूनच तू टीव्ही घे
म्हणजे तिची ताकद विभागली जाईल
तो म्हणाला की गेल्या वर्षी पाहिले तसे करून
तर टीव्ही चर्चा जास्तच भयानक झाल्या
आणि कोण काय म्हणतेय ते मला
एरवीही कळेनासे झाले
यावर मग सरळ त्याच्या बायकोने एक
जालीम उपाय केला होता तिने तिच्यावर
कपडे वाळत टाकणेच सुरू केले होते

एक दिवशी त्या रस्त्याने चालले होते पंतप्रधान
तबकडीवर कपडे का टाकलेत वाळत
त्यांनी विचारले तर ती म्हणाली की तुम्हीच आहात
याचे कारण तुम्ही भांडणे लावता आणि ही तबकडी सटकते
सामान्य माणसाला तुम्ही वापरता सॉरी सॉरी
ते म्हणाले आणि तिथून चटकन सटकले

--- ००० ---

राजकन्या

मला गरजच नाहीय
उगीचच उन्हातान्हात गंभीर होण्याची
किंवा उच्चारलेले चंद्रसूर्य संभाळत बसायची
पण याच जगात नीट चालावेत
गरजेचे सर्व चित्रपट
एवढाच हेतू असतो
तोही फलाशा न धरता
तरीही भालेबिले घेऊन येतातच
पूर्वीच मयत झालेले शूरवीर
त्यांच्या पिंडांना धक्के लागल्याने
तेवढा तर मीही सावध असतोच
त्यांचीच राजकन्या
माझ्या ताब्यात असल्याप्रमाणे
स्वखुशीने
शस्त्र नाही चालणार
आवाज वाढवायचा नाही
आणि शिव्या बंद
एवढ्या तीनच अटींवर
जिंकतो मी सामना
खूपच आधी शेवटच्या चेंडूच्या
त्यांचे इंटरेस्टच समाप्त झाल्याने
--- ००० ---

आपला सर्वश्रेष्ठ कवी

हजार आहेत बाबी
आणि हजारो होतील अग्रक्रम
जेवढी मते तेवढ्या लिंक्स
आणि निवड तर होणार आहे एकच
अनुभवातून आलेली मते
प्रगाढ अभ्यासातून आलेली
सामान्यांच्या हिताची
आता काय अर्जट आहे हे समजून
आधी जिवंत तर राहा
मग पाहू करमणुकीचे
या विचारातून आलेली
आम्हालाही द्या काही
असे म्हणत न्याय मागणारी
गोली मार भेजेमें
हे गाणे लिहिणाराच होता
आपला सर्वश्रेष्ठ कवी

--- ००० ---

थक

मी निसर्गदृष्ये पाहतो
थक होतो
मी अमूर्त चित्रे पाहतो
थक होतो
मग कळते
इतक्या व्हाऱायटीची गरजच नाहीय
नुसतेच दिसणे पाहून
थक होणेही पूर्णच तर आहे

--- ००० ---

द्वेष

द्वेष देतो निश्चिती
आणि सुरक्षितता
अनिश्चित करत
टिकून राहणे

--- ००० ---

चेहरा

चेहरा बदलतो
आजारी होतो
सततच्या वादांनी
पण न्यायासाठी
स्वतःवर एवढा
अन्याय तर अटळच

--- ००० ---

आपोआप

धर्म जात भाषा रंग झेंडा

यांचे गटनिहाय

वेगवेगळे शब्द निश्चित केले

कोणत्या शब्दाने कोणत्या भावना

उद्भव्यात या सवयी लावून टाकल्या

शब्दांची वेळोवेळी दावायची बटणे झाली

लोकांचा त्रासच गेला आता फक्त

जगत राहा बाकीचे आपोआप घडत राहिल असे झाले

--- ००० ---

सत्यात

तापमानावर माणसाची सत्ता नाही
हे लक्षात घेतल्यावर त्याची चिडचिड कमी झाली
झोपताना त्याने विचारांना विरजण लावले
लैंगिक अपेक्षांसारख्याच राजकीय स्वप्नांचे
त्यांचे सुख आवडल्याने दिवसाही
त्याने स्वप्नातच राहायचे ठरवले
प्रश्न तेव्हा आला जेव्हा वेगळी स्वप्ने
आली संघर्षात एक तर तुम्ही करा
मर्डर नाही तर आम्ही करू
असा उभा राहिला माहोल
आता माघार शक्यच नव्हती स्वप्नासाठी
सत्यात घेणे भागच होते मरणाचा धोका
--- ००० ---

सौंदर्य आणि काळ

दलाल-मुळगावकरांचा काळ संपला
म्हणजे काय ते सौंदर्य कालबाह्य झाले
की ते अप्राप्य असल्याचे कायमचे क्रौर्य

कोरले गेले मनावर
आकर्षक आणि बुद्धिमान स्त्री
च्या ऐवजी आता काय कुरूप

आणि गोडवा नसलेली काहीशी क्रूर
हवीय की काय लहरी बेगुमान
तडफडत ठेवून निघून जाणारी

अवयवांची उलटापालट आणि
रंगांची ससेहोलपट झालेल्या
स्त्रियाही होताहेत सेक्सी हे कसे

मने झालीयत वाकडीतिकडी
फुटकीतुटकी आणि हिंसक
आता स्त्रियाही हव्या आहेत आक्रमक

सुखाचे आयामच बदललेयत
पुरुषत्वाला घायची आहे आता
तीव्र सहनशक्तीची सत्त्वपरीक्षा

ती घेणारी आता प्रेयसी नको आहे
हवी आहे तिरस्कार करणारी ठाम
नकार देणारी अपमान करणारी हडळ

--- ००० ---

म्हटल्यास

लोक म्हणतात अमुक कवी ना ग्रेट त्यानेच
दिली दृष्टी पाताळातले गटारी जग बघण्याची

का लागतो आपल्याला कुणीतरी ग्रेट
कुणी परिपक्व आपल्याला कळते त्याचे महत्त्व
हे बघण्याचे ते बघण्याचे
म्हणजे आपोआपच आपणही परिपक्व
असे तर म्हणायचे नसेल आपल्याला
तो गेला बळी आपल्यासाठी
आपण फक्त परिपक्वता वापरणारे आहोत
आपलीही कदाचित की काय
म्हटल्यास आत्मभक्षणासाठी

--- ००० ---

बेढब

फुटकळ आशावाद
सतत जिभेवर
किती वेळ चालेल
नको त्या अनुभवाचा अग्नी
धगधगणे मनात
माहीत नसलेले जनावर
जगाचा घास घेणारे
असे क्षण आरशात बेढब
--- ००० ---

खेलने की चीज

वेदना म्हणजे अंधारातून आलेली किंचाळी
निबिड काट्याकुट्यांसह मार्गहीन
आणि समोर धर्माचे नारळ सस्मित
आणि हमखास कम्युनिस्ट सस्मित
रक्तप्रवाहांचे सुरक्षित ठेकेदार
सपनोंके सौदागार ड्रीमगर्लससह

राज कपूर बिचारा भोलाभाला
सुख वाटत फिरणारा राजेश खन्ना
कॅन्सरग्रस्त गाण्यातून
आश्वस्त करत

हमे कुछ नहीं चाहिये बस
बारातियोंका स्वागत पान परागसे कीजिये
आपण म्हणजे बस
मुलींच्या बापांचे भांड्यांत पडणारे जीव

वेदनेचा एक असह्य विचार
आणि त्याविरुद्ध तीतून सुटण्याचा विचार
चिनाँयसेठ
ये बच्चोंके खेलनेकी चीज नहीं है

खून निकल आता है

--- ००० ---

कावळे

आपण जणू निसर्गापासून
वेगळे असल्याप्रमाणे चालली होती माझी स्टोरी
पण माझ्याच शरीरातून येऊ लागले जेव्हा
कावळ्यांचे आवाज तेव्हा बाहेरही गेले लक्ष
आणि या दोन्हींच्या अनवधानात
आपण कुठे कसे चाललो होतो ते कळनासे झाले

मुळात होती भीती
दोन्ही निसर्ग एकच असू देण्याची
स्वतःच्या काळजीच्या भीतीपोटीच
ओढवले होते हे संकट कावळ्यांचे

आता होते अधिक मोठे आणि अधिक अटळ आव्हान
कावळ्यांना निसर्ग म्हणून मान्य करण्याचे

मरू दे बघून घेईल आता
माझ्यातला निसर्ग असे झाले

--- ००० ---

संपर्क

आधी ती होती शकुंतला
मग झाली स्नेहलता
त्यानंतर चालूच राहिला सिलसिला
मंजिरी परांजपे पासून
ते आसावरी औसरीकर पर्यंत
मध्येच ती एक बिनसिनेमावाली
माधुरी दीक्षित झाली
छान गेला तोही काळ
शिवाय मेधा ओक रश्मी जाधव
अस्मिता शेख प्राची पवार
अशा बऱ्याच

वेडे आहात की काय
इतक्या जर्णीशी
भेटणे-बोलणे कसे शक्य आहे
काव्य-शास्त्र-विनोद-साहित्य-कला-
धर्म-अध्यात्म-तत्त्वज्ञान-मानसशास्त्र
अशा गोष्टींमुळे भरपूर संपर्क झाले इतकेच
आमचे सगळ्यांचेच काळ त्या त्या वेळी छान गेले

आधी माझ्या मनाचाच पिच्छा पुरवणारा मी असल्याने
मला त्या सगळ्यांतच गती होती शिवाय
माझे हृदय अजून सहृदय राहिले होते
सतत एखादी राजकीय बाजू घेत
कडवट-रागीट-कर्कश-उपरोधिक-विषारी
न झाल्यामुळे आणि त्यांच्यांत इंटररेस्ट घ्यायला
मला वेळ आवड अनुकंपा आकर्षण
आणि प्रसंगी समर्पण भावना असल्यामुळे

नावे रूपे अनेक पण खरे तर एकच होती ती
एकदा तर ती लांबच गेली पण दुरावा नाही आला
मीच पुन्हा एकोपा साधला तर इकडे माझी जागा रिकामी झाली
मी मर्यादित होतो पण रिकामी जागा अमर्याद होती

--- ००० ---

एका ठिकाणी

आपली अमुक एक कविता
वाचकांना आवडली नसल्याचे समजून
त्यावर उतारा म्हणून एकूणच फटकून
मी धारातीर्थी पडायचे ठरवतो
पर्वा न करता शुभाशुभाची
वा घरोघरी चालणाऱ्या
कोणत्याही वाढदिवसांची

एखाद्या कवीच्या कवितेत
आले स्त्रियांचे उल्लेख खुले
तर भुवया उंचावणारे वाचक
आधी करू लागतात कवीचेच मोजमाप

ज्यांच्या आवडीत असतो
लैंगिक मर्यादांचा नकाशा
आणि ठरलेल्या मार्गावरच्या
सर्व देवांना नमस्कार करत जाणे
ते वाचक सर्व अध्यक्षांना लखलाभ

मी कधीच नाही लिहिणार मंडपात
वाजवायची कविता
मीच नाही थांबत एका ठिकाणी
तर तुम्हाला कसा थांबू देईन

--- ००० ---

मशीन

एका अभ्यासकाने शोधून काढले
सामान्यतः मराठी कवीची शब्दसंख्या
साडेसातशेच्या पुढे नाही जात
त्यामुळे एका कवीने
आशयात गुंफून
मशीनच्या भागांची नावे टाकायला
केली सुरुवात नावीन्य आणि वाढ म्हणून

लोक म्हणाले मशीनचे पार्टस
पेरतो हा भडवा कवितेत आशय म्हणून

कवी म्हणाला नाही तरी काय
प्रेम राग दुःख हे पार्टस नाहीयत का मनाचे
आणि मनाला मशीन का नाही म्हणायचे

तेव्हा कुठे मुख्य प्रश्न आला समोर
की बाबा मशीन नसणारी कविता म्हणजे काय

मराठी समीक्षकांनी इथे
पोबारा या शब्दाचा अर्थ वापरला

--- ००० ---

चमत्कार

आधीचे नकार नंतरचे
होकाराच्या मार्गातले पिवळे
आणि मग सगळे हिरवेच हिरवे
हे सगळे सिग्नल्स आता मिक्स होतात
मी नुसती वाट पाहण्याचा अवकाश
ती हजरच असते खरे तर
वाट पाहण्याचेही नसतात परिश्रम

कधी कधी मी काय लिहिले त्याला
अर्थच नसतो काही त्यासाठी प्रयत्नही नसतो
जे लिहून होईल तो असतो एक चमत्कार
परिश्रमहीनतेचा

वाचकांनीही मस्त बिनधास्त रिलॅक्स व्हावे
आणि विसरून जावे बास

--- ००० ---

खरे तर

प्रेयसी हा शब्दच दर्शवतो
एक आठवणीतला साचा
एक लोभस प्रतिमा
आश्चर्य लोप पावलेली

खरे तर ती नसते दहा वीस वा
पाच वर्षे सहवासातली
ती नसते घटनांचे कढ
गतकातरता जोपासणारे

ती असते क्षणोक्षणी ताजी अनपेक्षित
लोभसतेची सवयही न जुमानता
कोणत्याही वयाला परिपक्व करणारी
अनुभवी मनाच्या मान्यतेची गरज नसलेली

--- ००० ---

परफॉर्मन्स

वृत्तपत्रात नाव आले म्हणून सडेतोडपणे
पाणी पिणारे लोक ग्लॅमरच्या आखाड्यात उताणे होतात
अर्थातच अंगाला माती लागते मग तेच लोक
त्यांची कविता इथल्या मातीतली आहे म्हणून
वीए ला लावले जातात नंतर ते नगरसेवकाकडून
पालिकेतही लावले जातात महापौर नेहमी म्हणतात
नुसतेच उंदीर मारत बसणे ही आमची संस्कृती नाही
आमचे बापजादे मद्र इंडियात एका मॉबसीनमध्ये होते
ही आमची ओळख नका विसरू

खूप बांधकामे चाललेल्या आजच्या जगात
महत्त्वाकांक्षा म्हणून पानाच्या टपऱ्या किती टाकणार
आणि ताणतणावावरच्या औषधांची चैन करताना
संबंध तरी किती स्त्रियांशी करणार नशीब इतकेच
की आहेत पुरेशा स्त्रिया जगात आणि आता त्यांनाही
तेच स्वातंत्र्य देण्याची वेळ आलीय हे या ठिकाणी
नाकारता येणार नाही

पुन्हा पुन्हा तेच तेच प्रश्न उगाळत बसायला
आपण काही जुन्या जमान्यातले मोर नाही
भटजी वा चांभार तर नाहीच नाही
तरीही ऊठसूट टेंडर फोडल्याचे आरोप
होतच राहताहेत म्हणून तर शेवटी
साधे सैन्यात सैनिक होणेच बरे
असे वाटत राहते काखेत स्प्रे मारता मारता

मन गजबजले की प्रत्येकालाच वाटते
नको हा आवाज नको हे मेंदूतल्या शिरा तुटणे
त्यापेक्षा नारळ फोडून शांत बसणे बरे

खोटारडेपणा आणि खरेपणा असा काही
फरकच नसतोय शक्ति आणि उत्तेजकता असली की झाले
शेवटी परफॉर्मन्सच महत्त्वाचा

--- ००० ---

पेंडिंग

चालढकल करणे हे एक सूत्रच समजा
त्यामुळे खूप गोष्टी पेंडिंग
राग वा गैरसमज घालवणे
आपल्या मनातल्या संशयाची शहानिशा करणे
असूया मत्सर द्वेष यांची व्यवस्था म्हणा
की विल्हेवाट लावणे
निराशा वैफल्य एकाकीपणा
आत्मचीड आत्मकीव यांचे रूपांतर
आत्मविश्वासात करणे
प्रेयसीचे प्रतिसाद नेमके हवे तसे
का येत नाहीयत ते पाहून
तिला दुरुस्त करणे
बॉसच्या घरी बेस्ट आंबे पाठवून
त्याच्या पोराना खुश करणे वगैरे

माझे ऐका हे सगळे आहेत
दुःखाचेच प्रकार झटकन
घालवता येतील असे

यांतले काहीही एक घ्या समजा संशय
त्याच्या सीमारेषा आपण अस्पष्ट समजतो
म्हणून त्याला अमर्याद हाताबाहेरचा समजतो
नीट बघा त्याच्या सीमा स्पष्ट बघा तो एक मर्यादित
वस्तू असल्याचे स्पष्ट बघा
असे तुम्ही बघताक्षणीच तो पूर्ण
नाहीसाच होईल आणि सोबत सर्वच ते पेंडिंग

आता नाहीच आहे काही पेंडिंग
तर चालढकल कसली करणार

आले ना लक्षात चालढकल घालवायचा नसतो प्रश्न
पेंडिंग घालवायचा असतो

आता तुम्हाला आहे तेच सहन करणे आवडत असेल तर ते वेगळे

--- ००० ---

खिडक्या

समोर दिसणारा अंधार
हा काही स्वप्नाला पर्याय नसतो
त्या ऐवजी पाण्याचे रस्ते करून
त्यांवरून घरंगळत सोडावेत

शब्द हमखास धडाडणाऱ्या विचारांचा
धूर बनत मस्टर चेक करणारे मुकादम

कशाला नाही ते वा नको ते प्रश्न
म्हणत टेबलावरच्या चांदण्या ठेवाव्यात
आवरून आणि तरीही बेशिस्त संपू नये

आकर्षणांची तसे टिटव्यांचे आवाज
उगीचच भाव वाढल्यामुळे चेहरे पडलेले

ज्याचे त्यालाच सावरावे लागतात शेवटी
नव्या कोऱ्या दुःखांचे कढ

नुसतेच कुणीच कुणाचे नसते
एवढेच म्हणून भागणार नसते
खरे मुळात कुणी
आहे तरी का हेही विचारावे लागते
नाही तर वेळेवर निघायचे या विचारात

खिडक्या लावायच्या राहून जातात

--- ००० ---

बलात्कार

स्वेच्छेने नाही जन्मलेली ही मानवजात
बलात्कारातून उगवलीयत ही मने
काहीच नसण्याने काहीच नसण्यावर केलेल्या

काही नाहीच आहे तर मुळात पाप कसले
आता सर्व मनांत स्वेच्छा उगवणे
हाच फक्त आहे पापी बलात्कार

याला ना शासन आहे ना परिमार्जन
आपोआपच मने भोगतील फक्त हेच असेच
शक्य आहे असे म्हणण्याची फळे

यातून ना कुणाला धडा मिळेल
ना कुणाला वेगळे काही सुचेल
याची दाद फिर्याद वा नोंदही नसेल

स्तनांना भिडलेल्या बाळांप्रमाणे
मायेने खात्रीशीर पोषण करणारे
विषकन्यांचे भयानक पण नसलेले जग

--- ००० ---

मर्मदृष्टी

तुम्ही सूर्यास्त पाहात असाल तरी चालेल एक वेळ
पण त्याच वेळी तुमचे डोके दुखत असायला हवे
तुम्ही उत्तम हॉटेलात जेवत असताना आनंद
झाला तुम्हाला तरी चालेल पण कुठेतरी
बालपणीच्या दारिद्र्याची आठवण हवी
तुम्हाला एकाकीपणा नसेल तुम्हाला चक्कर येत नसेल
बॉसने तुमचा हरामखोर म्हणून अपमान केला नसेल
तुमची सध्याची प्रेयसी तुमची वाट पाहणारी प्रेमळ
असेल आणि तरीही साधेपणामुळे ती तुम्हाला
खूपच कमी चार्मिंग वाटत असेल

तरच तुम्ही कविता लिहू शकता तीत तुमची
थोडीफार बोंब हवीच हवी आणि असतेच ना
कोणताही कवी जिवंत असल्याचीच तर लिहितो कविता
मेलेल्या किंवा जन्मालाच न आलेल्या
कवीला कविता लिहिता तरी येईल का

जे आहे त्याचीच पुनरावृत्ती करा
आणि जे आहे ते गृहीत धरा
मग या अनिर्बंध अंगणात तुम्ही
कितीही कौशल्य दाखवा
तुमचे दुःख कसे वेगळे आहे ते सांगा

चलेगा वाहवा होईल एक वेगळ्याच
मर्मदृष्टीचा कवी म्हणून तुम्हाला ज्ञानपीठ मिळेल

--- ००० ---

विशेषणे

तुम्हाला खूप विशेषणे नसतील सुचत
क्षणोक्षणी तर तुम्हाला कुणीही नाही म्हणणार
संवेदनशील तुमच्या तळहाताच्या रेषांतून
सापडेल चेहरा एका क्रूर माणसाचा जो म्हणेल
मी अंधश्रद्ध आहे माझ्यावर श्रद्धा नका ठेवू
तरी तोच चेहरा जिंकेल वादावादीत
तुमची बाजू विचारातच न घेतल्यामुळे

--- ००० ---

ससा

रात्रीची वेळ
कुठले तरी चॅनेल
भर उन्हातले शहर
बाँवचा पांढराशुभ्र धूर
प्रचंड सशाच्या आकाराचा
आकाशाला भिडलेला

कुणी कुणावर
टाकलाय बाँब
कशासाठी चाललेय युद्ध
जानमालाचे नुकसान
किती झाले असेल
हे आजचे आहे की जुने

दिसत तर नाहीय कुणी
खूप उंचावरून पाहिल्याने

आणि तपशील
कळून तरी
काय पडणार आहे फरक
माझ्या वा कुणाच्याही जगण्यात

खूप दिवसांत ससा
दिसलाच नव्हता मात्र

असो
झोपायला जावे आता
--- ००० ---

झुरळ

माझ्या बाथरूमच्या आरशाचा
वरच्या उजव्या भागातला थोडा पारा उडाला आहे
आणि त्याचे झाले आहे एक झुरळ
कायमचे उपस्थित

ते झुरळ आहे हे फक्त मलाच माहीत आहे
इतरांनी कुणी त्याला भिऊन
किंचाळायचा प्रश्नच नाही येत

ते माझ्या सर्व दिनारंभांना साक्षी असते
हसते मला शुभेच्छाही देते

मी संध्याकाळी परततो तेव्हा
अचूक त्या वेळचा माझा मूड
ते पकडते आणि सोबत राहते

माझ्याशी कोणताही संघर्ष न करणारे
सतत मला अनुकूल असणारे आणि
मला पाहताच सचेतन होणारे
असे कुणी वा काही हवेच होते जगण्यात

पण हल्ली हल्ली वाटते च्यायला
ही तर सतत माझी कॉपीच होतेय
चिडवत टवाळी केल्याप्रमाणे

त्यापेक्षा बायको बरी
ती नकल करत चेष्टा तरी नाही करत
या विचाराने तिच्यामाझ्यातले वातावरण
जरा सुधारत चाललेय

पण ते झुरळ काही पिच्छा सोडतच नाहीय
या विचाराने आता
त्याच्यामाझ्यातले वातावरण बिघडत चाललेय

--- ००० ---

शब्दाबाहेर

शब्दाबाहेर न जाण्याचे कौतुक
मुळीच नको आहे या कवितेला
सर्वांच्याच शरीरांबाहेरच
असणार आहे हिचे जगणे

वर्षानुवर्षे जोपासणे चालू आहे
कविता म्हणजे मनाची बटीक असल्याची अफवा
जगणे म्हणजे फक्त राजकारण
असे म्हणणाऱ्यांकडून

दुःखी राहा हिंसक राहा
कविता म्हणजे हरेक क्षणातून टपकणारे रक्त
असे मानायला लावायचे राजकारण
खेळत आलेत सर्वच टोळीबहादूर

ही कविता दाखवेल
या जगाबाहेरची शांतता
जी आहे खुद्द प्रत्यक्ष जगणे
कधीच कोणताही शब्द न मोडता

--- ००० ---

वाद

कुणी म्हणाले दगडवाद कुणी फूलवाद कुणी
मूर्खतावाद कुणी स्वप्नवाद कुणी मनवाद कुणी
शरीर कुणी मनू कुणी मंडल कुणी कमंडल
कुणी तराजूवाद कुणी तलवारवाद
कुणी वृत्तबद्ध, कुणी मुक्त कुणी स्वच्छंद कुणी शून्यवाद
--- अशा रूपां भेदाभेदांचे साहित्य आणि त्याची चर्चा
आणि कोणत्या गटांनी निर्मितीत आघाडी घेतली तेही

पण या सगळ्यांतून सर्व माणसांसाठी प्रस्तुत
असा एकच काही प्रवाह असेल का असे विचारताच
सगळेच म्हणाले साहित्य म्हणजे तुकडे तुकडेच असणार
तुकड्यातुकड्यांना तुकड्यातुकड्यांनी आपले वाटणारेच
कुठेच काहीच पूर्ण नसते तर साहित्यात कुठून असणार

हा समारोप पटल्याने सर्वजण
आपापल्या मार्गांनी निघून गेले
सर्वांचाच एकाकीपणा तीव्र झाला होता

--- ००० ---

किस

सारख्या हृदयाच्या गप्पा नकोत
कधीतरी खेड्यातल्या स्टँडवरचा
चहा आठवा जेव्हा तुमची जीभ भाजली होती
भूतकाळाप्रमाणे आदल्या दिवशी तुम्ही होता
मुंबईतल्या चौपाटीवर जिथे तुमचे तारुण्य
ओढून नेले होते ओहोटीच्या लाटेने
आणि तुमचे आयुष्यातले सगळे आजारपण
फेस होऊन परतले होते
कितीजणांनी सांगितले तुम्हाला
जीवनेच्छा बाळगा जीवनेच्छा बाळगा
तर तुम्ही मधुबालाचे गाणे म्हणत
गाडी गाडी खेळत बसलात

आणि आता वेळ निघून गेल्यावर म्हणताय
माझे तुझ्यावर खूप प्रेम आहे माझे तुझ्यावर खूप प्रेम आहे
हवे तर एक किस घ्या आणि फुटा आता

--- ००० ---

आयुष्यातला सगळ्यात वाईट दिवस

एक नातेवाईक कुटुंब माझी पत्नी आणि मी
सिनेमाला गेलो होतो त्यांची तिकिटे काढलेली होती
आमची काढायला मी पाकीट काढले तर
पुरेसे पैसे नव्हते परत जाऊन
पत्नीकडूनच आणावे लागणार होते
मी लांब होतो तिच्याकडे आहेत का
ते विचारावे म्हणून मोबाइल काढू म्हटले
तर तो खिशात नव्हता त्या ऐवजी
एक त्रिकोणी डबी होती तीत पत्नीचाच फोन आला
माझा मोबाइल तिच्याकडे असल्याचे तिने सांगितले
पैशांचे विचारायचे राहिले आणि आता
मी माझी दुचाकी कुठे पार्क केली होती
तेच आठवेना एरिया नुसता आठवत होता
वाटेत सारखे कुणी ना कुणी भेटे सगळ्या स्त्रियाच कशा
एक ओळखीचा बुटका तरुण भेटला
मला द्या किल्ली मी आणतो तुमची गाडी म्हणाला
म्हटले आधी ती शोधायला हवीय चल शोधू
बेचाळीस एकवीस नंबर बघ तेवढ्यात लघवीला
जाऊन यावे लागले तिथेही दोन स्त्रिया भेटल्या
एक तर नकळत अंगचटीलाच आली
बाहेर पडून पुन्हा शोध सुरू केला
त्याच बोगस डबीतून पत्नीला कळवले की तुम्ही
या बघून सिनेमा मला नाही येता येणार
गाडी सापडतच नव्हती मला वाटते तो तिकडचा
असणार तुम्ही गाडी पार्क केलेला एरिया तो तरुण
म्हणाला पुन्हा एक स्त्री भेटली मी पुलप्स खूप
काढतो असे तिला सांगितले ती हसली
आजच्या इतका वाईट दिवस माझ्या आयुष्यात
कधी गेला नव्हता मी त्या तरुणाला म्हणालो
जाऊ द्या हो होते असे चला तिकडे बघू तो म्हणाला
आणि जाग आली म्हटले मरू दे
सगळ्यात वाईट दिवस स्वप्नात घडून गेला
पत्नीला सांगितले तर तिने नाराजी दर्शवली
मग नेहमीप्रमाणे चहा आणून दिला

--- ००० ---

कळणे न कळणे

मी अर्थ लावला म्हणजे मला तुझा हेतू कळला
असे नाही होत हे मला कळते पण अर्थच न लावता
जगायचे कसे हे नाही कळत तुला काय
किंवा मला काय कळण्यापेक्षा
आपले कळून घेणे अव्याहत चालू आहे
हेच हवे असते तू लावलेले अर्थ तर
बऱ्याचदा मला माहीतही नसतात
तरीही मी जणू तुला पूर्ण ओळखून असल्याप्रमाणे
तुझ्या मनाचेही नकाशे बिनदिक्कत
सादर करतो तुझ्यापुढे तेव्हा तू म्हणतेस
की मी चुकीचे अर्थ का लावतोय हे तुला कळते
आणि याचा पाया म्हणजे आपल्यांतले प्रेमच
असे तू निरागसपणे आणि अभावितपणे म्हणतेस
आणि याचेही काही हेतू तर नसतील
असा एक अर्थ लावण्याचा मार्ग येतोच माझ्या मनात

मी किंवा तू चुकीचे जर का समजून
घेत राहिलो एकमेकांना तर अर्थातच
ते म्हणजे हे नाते न कळताच संबंधात राहणे होईल
मला तर असेही वाटते की ही शंका
तुलाही येत असणार पण संबंध संभाळण्यासाठी
तू ते न कळणे स्वीकारत असणार

म्हणजे आता कळतेय मला सगळे
चालतेय तुझ्याच मनाप्रमाणे जरी कळून घेण्याचे प्रयत्न
माझे जास्त असले तरी आणि हे तुला कळत असणारच
त्याशिवाय का तू निश्चित आणि समाधानी राहू शकतेस

मलाही तुझ्यासारखे जमायला हवे फार
कळूनच नाही घ्यायचे पण कळलेय
असे समजून निवांत राहायचे
फार तफावत पडू न देता

हेच ते तुझे न भांडता न कळता जिंकत राहणे

--- ००० ---

दोन्ही

पोकळी जर अमर्याद असेल तर तीत
ग्रह तारे वस्तू माणसे मने
असूच नाही शकणार कारण त्या गोष्टी
जर बिनपोकळी असतील तर
पोकळी मर्यादित होईल
म्हणजेच पोकळीला वस्तूंच्या मर्यादा
असे होईल किंवा मग वस्तू स्वतंत्रपणे
आहेत मर्यादित आणि बाकी बाहेर
पोकळी अमर्याद असे म्हणावे लागेल
तेही खोटे ठरेल कारण वस्तूंप्रमाणेच वस्तूंमुळे
पोकळीही मर्यादित म्हणजेच तीही वस्तूच ठरेल
म्हणजेच विश्व हे एक तर वस्तुरूप आहे
वा निव्वळ पोकळी म्हणजे काहीच नसणे आहे
दोन्ही एकत्र कसे असेल ?

आणि समजा असेल सगळेच वस्तुरूप
तर घटना घडवण्याचे किंवा सुखदुःख
भोगण्याचे मनाचे स्वातंत्र्य म्हणजे काय ?

--- ००० ---

भ्रम

मी अशा भ्रमात आहे की माझ्या खूप कविता
जागतिक दर्जाच्या आहेत म्हणजेच मुख्य म्हणजे
इथल्या सगळ्यांना तर त्या आहेतच प्रस्तुत

हा भ्रम स्वीकारणारे आणखी कुणी नाही भेटले
माझे कपडे वाळले की ते इस्त्री करून
मी तयार ठेवणारच ना तुम्ही म्हणालात
की मुळात मी कवीच नाहीय चालते ना
माझा आग्रहच नाहीय की माझ्याच
कंपनीचे लोणचे विक्रा म्हणून किंवा
माझा नंबर तुमच्याकडे सेव्ह करून ठेवा असाही

समजा माझ्या कविता पोचल्याच नाहीत कुठे
सर्वांनीच आपापले फोन सायलेंटवर टाकले
तरी त्यात मी वा माझ्या कविता नष्ट नाही होत
माझा भ्रम मी चालू ठेवला की
तुम्हीच नष्ट होता

संग्रह नाही बक्षिसे नाहीत अध्यक्षपद नाही
कवी म्हणून कुणी पाहात वा ओळखतही नाही
चलेगा यात माझी हार नाही होत पण मी
मी माझा भ्रम चालू ठेवण्यात मात्र तुमची हार आहे

माझा भ्रम आवडणारे आज ना उद्या कुणी
भेटतील वा जन्माला येतील कवितेबाबतच्या
इथल्या प्रचलित भ्रमातून बाहेर पडतील
नंतर ते माझ्या कविता विसरून गेले तरी चालेल

--- ००० ---

एखादा अर्थ

मी हुंगत असतो असा एखादा अर्थ
जो करेल गवताचे रूपांतर ढगात

का बाबा असे करायचेय तुला
तर जे आहे ते सगळे विचारात जिरतेय म्हणून

विचारात जिरणे का बाबा वाईट
तर मन एकाच ठिकाणी थांबते म्हणून

समज तुझी जीभ झाली पक्षी
तर समुद्र आनंदी होईल का

मन थांबले की जग थांबते
सगळे अर्धवट राहते शत्रुत्व येते

हे नुसतेच या ऐवजी काहीही
असे नाही वाटत का

काही माहीतच नाहीय कसा होईल
प्रत्येक परिस्थितीचा खरेपणा नाहीसा

का नकोय तो खरेपणा जिभेचा
कारण ते होतेय नुसतेच विचारांचे गवत

जगायचे तर आहे पण समुद्र नको आहे
ढगाचा आकार पक्ष्याचा असायला हवाय

आहे तेच चालू ठेवायचेय या विचाराबरोबरच वाटते
की मग ते काल्पनिक कशाला हवेय असू दे

आहे ती परिस्थिती खडे बॉब मारामाऱ्या
आणि अव्याहत दुरुस्त्या करत राहण्याचे धंदे

--- ००० ---

याहून नवे काही

अनुभवाची पाळेमुळे कितीही मोठ्या
जगातून येत असली तरी
मी माझ्या दाढेमागे ठेवलेली
माझी प्रिय तंवारवूगोळी
ही माझ्या पदवीप्रमाणे मला
सुरक्षितता पुरवत राहते

हलकेच उमलू दे फूल वा
लोखंडाचे असू दे वर्तमानपत्र
मी तुझ्या आठवणीचा अनुभव
करून घेतो सदोदित
परिचयाचा जसा समोरच्या
फांदीवरचा कावळा

आणि मला माहीत आहे
तुला आवडते ही माझी दगडी आसक्ती
माझ्या पूर्वजांसह माझ्या
सर्व प्रवासाची नोंद असलेली

हेच असे विसरणेच तर हवे असते तुला

आणि तुझे समक्ष असणे तरी काय असते
दिसतेच ना तुझ्या डोळ्यांतून
तुझ्या घराची उघडी टाकलेली
सर्व कहाणी आणि आधीच उडून गेलेल्या
तुझ्या भूतकाळाची रिकामी जागा

आपण दोघेही वाट पाहात असतो
याहून नवे काही घडण्याची
अज्ञात पण सनसनाटी

--- ००० ---

आईसक्रीम

धर्मस्थळांच्या इतिहासभूगोलाबरोबर
जी शांतता भासते
ती पाहता जातींच्या चिंध्या
आणि पंथांचे बांध
काढून टाकले जातात
मनाच्या अवकाशातून
कारण अंधारात जरी होत असले बलात्कार
तरीही भाषेला धारही असते आणि फासही
असतात शंभर वर्षांनंतरही वाचा फोडणारे

मनाला मार्गच नाही राहात आळशी होण्याहून
आळस आणि शांतता दोन्हींना मिळते आईसक्रीम
--- ००० ---

अंतिम पायरी

कोणत्याही कारणाने
मोडत गेलेल्या खुर्च्या
म्हणजे उताणे पडलेले बगळे
चंचू तशीच उघडीवाले

पांढरा मृत्यू तारुण्यातले
उघड करतच असतो रहस्य
स्त्री वश होण्याचे कोणतेही
फलक न लावता
एका शोकात्मिक सांभारात
पडावी स्वप्नाची इडली तसा

तिचे अनुकूल अत्तर
सांगावा धाडते
ऐकलेल्या सर्व मैफली
स्थगित करण्याचा
आठवणींचे पूर्ण क्षेत्रच
तिच्या स्तनांवर गोंदण्यासाठी

आता मात्र अंतिम पायरीच
बाकी असते दुविधा संपवण्याची

तिला घाई नसते
प्रश्न कुणाचा असणार
उत्तर कोण देणार
याचा कोणताही ताळमेळ
नसलेले बगळे
असतात अबोल
आणि ती बसून असते एका
मोडक्या खुर्चीवर सामाजिक

वाट पाहण्यात
नुसतीच तीव्रता वाढत राहते
अंतिम पायरीवर

--- ००० ---

ताबा

हलकेच माझे विश्व
विरळ होत जाते
अवतीभवतीच्या हिरव्या रंगाने
मला आठवेनासे होतात
मला लहानपणी भेटलेले
सगळे शिल्पकार
जे खोदू शकत
मनांचे दगड
आणि थांबत
तेच काम करत

कविता अडकून पडू नये विचारात
म्हणून मी ताबा दिला सोडून
सततच्या उद्वेगावरचा

क्षणभर घाबरलो

--- ००० ---

प्रेयसी आणि कविता

मी बोलत असतो सगळे
प्रेयसीबद्दल सेक्सी उत्तेजक मनमुराद
पण शेवट करतो कवितेचा कवितेवर
जणू ही कवितेचीच होती कविता

मी कवितेचा खूप बारीक विचार करणारा
सभ्य सज्जन बिनढोंगी खरा
वाटतो लोकांना ते म्हणतात
त्यांना माझ्या
कवितेवरच्या कविता खूप आवडतात
कारण त्या उद्धोधक तर असतातच
शिवाय त्यांतून घेण्यासारखेही खूप असते
तो एक वेगळाच अनुभव असतो
मनात पुन्हा पुन्हा घोळवत ठेवावा असा
सांस्कृतिक जगणे समृद्ध करणारा
शिवाय त्यातून
कविता म्हणजे काय तिच्या
येण्यासाठी आतुर असणे म्हणजे काय
सतत तीच मनात असल्याशिवाय
कशी ती प्रसन्न होत नाही हेही कळते

इथे मिठी म्हणजे असते शब्दांची तीव्रता
इतके स्पष्ट सगळी आतली बात
उघड करणारे असूनही
किती संयमशील

आम्हाला हा कवी एवढ्याचसाठी आवडतो
की हा छक्केपंजे नाही करत
आम्हाला हवा तसा अगदी आमच्यासारखाच
नितळ नैतिक पण नेमका आणि मर्यादशील आहे

हीच कविता एखाद्या चीप कवीने लिहिली असती
तर ती त्याच्या प्रेयसीबद्दल असती

--- ००० ---

अ-विचाराने लिहिलेली कविता विचाराने दुरुस्त नाही करायची --

भावगीते

माझा मोबाइल विरघळणारा होता
पुरावा सहज नष्ट होईल असा
त्याच्या आत होते विचारांचे जंगल
मसाज करून घेताना फक्त
त्या विचारांचे रंग बाहेर येत
आणि वेडच लावत तरुणींना
कारण त्यांतून त्यांना ऐकू येत
भावगीते आणि मध्ये मध्ये
झालेली एक एक कुजवूज
गवतातून सापाचे जोडपे
गेल्याप्रमाणे निर्भयपणाने

फॉर्मस भरणार तरी किती म्हणून
सरळ राजीनामे देऊन टाकले
तीन सल्ला पदांचे आणि दोन
कवींच्या संघटनांचे
कारण ते भित्रे होते लपूनछपून
लिहिलेल्या कविता ते निनावी म्हणून
देत किराणा दुकानदारांना
पैशांऐवजी

कायमची गुप्त राहतील
अशी मने सोबत असल्याने
विद्यार्थी-विद्यार्थिनी सरळ जात
आखुड पोषाखांत पोहायला

मानवी जगण्याचा जणू आता
एकच प्रश्न उरला होता शेवटचा
एक तर मने खुली ठेवून धोके पत्करा
किंवा मग त्यांना ठार करून
म्हणत बसा अव्याहत भावगीते

--- ००० ---

ऍन सेक्सटन चा खेकडा

ऍन सेक्सटनने तर कधीच केली आत्महत्या
तिला सहन नाही झाला त्या
काळीज करकचून पकडणाऱ्या खेकड्याचा छळ
पण ती माझी प्रिय मैत्रीण आहे
कारण त्याच खेकड्याचा अनुभव मीही घेतो
ती आणि मी एकत्र जगतो
आम्ही फक्त दोघेच नाही तर सर्वच
भूतकालीन आणि भविष्यकालीन कवी
खेकडेग्रस्त

खेकड्याच्या हुकमतीतल्या अर्थाना
आमच्यांतले बरेच कंटाळलेत
ते अर्थही छळवादच आहेत हे त्यांना कळते
आणि त्या अर्थाचा कंटाळा टाळण्यासाठी त्यांच्याबरोबर येणारे
संगीत सौंदर्य आणि अलंकारांचे झळाळते भूलभुलैये

मग आधी ते वळू इच्छितात पूर्ण
निरर्थकतेकडे
जी अर्थातच सोडून देते सर्व आभूषणे
ज्यांच्या पकडीतून सुटलीच नाही
ती माझी प्रिय मैत्रीण

खेकड्यांचा हुकूमच आहे
त्यांच्या प्रदेशाबाहेर कुणी जाता तर कामाच नये
पण तसा विचारही करायचा नाही

घाबरलेले सर्व खेकडेप्रेमी विरोध करतात
निरर्थकतेला
निरर्थकतेच्या कवींना बहिष्कृत करत
ते राहू इच्छितात खेकड्याच्या पकडीत आत्मतुष्ट
खेकड्याच्या विरोधात जाण्यातला धोका पाहून
ते सजवतात त्यांच्या कविता स्वतःच्या आणि
एकमेकांच्या सुंदर अश्रूंनी आणि सुरेल रुदनांनी

--- ००० ---

सटासट सॅल्यूट

तो आला की सटासट सॅल्यूट पडत
सटासट म्हणा की खडाखड पण त्याचे लक्ष नसे
तो गढलेला असे शौर्य आणि जिंकण्याची इच्छा
आणि भीती आणि या जगाची
अशीच मारायला हवी या भावनेत
आणि घाईत असे तो हे इथले एक उरकून
जायचे असे त्याला एका जिगरबाज कामगिरीवर

लहानपणी होळीसाठी काही गोवऱ्या
वा काही इकडेतिकडे पडलेले लाकडी सामान
एकदोन मित्रांसह तो चोरून आणे आणि मित्रांसमोर
आपल्याला काहीच नाही त्याचे विशेष
असा चेहरा ठेवे मित्रांना खूप आदर वाटे
काहीना भीतीही वाटे त्याची

आपण त्याच जगण्याला जोडून आताही जगतोय का
हा विचारही मनात येऊ द्यायला त्याला वेळ नसे
खरोखरच्या सततच्या कामांमुळे घाईत असणारा माणूस
हाच खरा आजच्या जगात आजच्या जगाचे जगणे जगणारा
ही त्याची आपोआपच धारणा असे
भरपूर पैसा भरपूर चैन आणि अनेक
देश-धर्म-जातींच्या एकापेक्षा एक स्त्रिया
आणि या सगळ्यासह एक सुरक्षित अविचल
हवामान आतबाहेर तीव्रतेचे प्रसंग सोडता
हेच त्याला आपोआप अंगवळण वाटे

लोगोंमे जिगर नही होती मन छोटे होते हैं उनके
वरिष्ठाला सलाम ठोकणे आणि तो येताच शोपट्या हलवणे
हे मान्यच करावे लागणार अशांना मरायला घाबरणे
म्हणजे सामान्य किडामुंगी असणे
हे तो सहज समजून असे

लोकच काय त्याची बायकोमुलेही
त्याला घाबरून राहात

--- ००० ---

लोकशाही

सर्वांचे सात्त्विक चेहरे पाहून
जनता सद्गदित होते रडूच येते तिला
काय हे प्रसंग येताहेत बिचाऱ्यांवर
दोष तर कुणाचाच दिसत नाहीय
कोणती नियती का घडवत असेल हे
या विचाराने जनता
सर्वांसाठी प्रार्थना करते

प्रत्येक वेळी असेच होते
बिचाऱ्या जनतेला सर्वांचेच पटते
सर्वांनाच निवडून आणावे
असे तिला वाटत असते
पण लोकशाहीला मर्यादा असते
किंबहुना हा तिचा दोषच असतो
प्रत्येकाला एकच मत उपलब्ध असते

इथेच आधी मारले जाते
जनतेचे विचारस्वातंत्र्य
सर्वच भाषणांना गर्दी करून
सर्वांनाच टाळ्या वाजवणे वाया जाते
जनतेला वाटत असते की या
सर्वांवर प्रेम करावे या सर्वांच्या इच्छेप्रमाणे
होऊ द्यावे राज्याचे भले यांतले
कुणीच उपाशी राहू नये

लोकशाहीच्या या अंगभूत त्रुटीमुळेच
ते सर्व सात्त्विक होतात बिचारे एकमेकांचे शत्रू
आणि कधी याचे कधी त्याचे ऐकून
जनतेलाही स्वीकारावे लागते विभाजन

आपले भले करण्याची इतकी तळमळ
असलेली ही माणसे पाहून आषाढीकार्तिकीला
सर्व जनता त्यांच्या भल्यासाठी प्रार्थना करते

--- ००० ---

पापी आणि नंगे

सगळेच पापी असतात सगळेच
नंगे असतात सगळ्यांचीच फाटलेली असते
कुणाचे काही दिसू लागले तर
सहानुभूती बाळगा झाकून न्या
विचाऱ्याच्या भागाचे प्रदर्शन नको
आपपर भेद नकोच कुणीच
कुणाचेच काही उघडे पाडायचे नाही

येशू म्हणाला होता ना की जो
स्वतः पापी नसेल त्यानेच फक्त दगड मारावा
तर सगळेच दगड गळून पडले होते
खरे तर ती स्वतःलाच केलेली माफी होती

पण म्हणजे काय तहहयात अमरपणे
याच नालायकांना करू द्यायची पापे
आणि आम्हीही पापेच करणार असलो तरी
इतरांचे भले आम्ही यांच्यापेक्षा जास्त
करणार आहोत याला काहीच नाही महत्त्व
असे कसे होईल

मुख्य पाप खरे तर अज्ञान किंवा
सफाईचा वा कार्यक्षमतेचा अभाव हे आहे
ज्याच्यामुळे कुठेतरी काहीतरी उघडे पडते कुठेच
काही पाप घडतच नसल्याप्रमाणे
चालायला हवे सगळे मग प्रश्नच नाही येणार

आपण सुखात जगतोय हे सांगणे दाखवणे जसे
महत्त्वाचे असते तसेच सगळे वातावरण पुण्यशील
ठेवता यायला हवे यात फार तर एकदोन टक्के मरतील
सगळेच काही प्रमाणात दुःखी होतील पण शेवटी
कर्मण्येवाधिकारस्ते हे तर पटतेच ना सर्वांना
शिवाय भ्रष्टाचार वाईट महिलांचा सन्मान
एकच काळजी ध्यायची सर्वांनी
पूर्ण जनतेने नोटा पर्याय वापरू नये म्हणजे झाले

--- ००० ---

शंख

कधीकाळी समुद्रकिनाऱ्यावर
एका नाजूक संध्याकाळी
सापडलेला नक्षीदार शंख किती दिवस
तसाच राहिल मनाच्या कुपीत
हे सांगता नाही येणार
त्याचे रंग बदलतील त्याला
भाषानैपुण्य प्राप्त होईल
तो वेगळ्याच पक्कतेने चमकू लागेल
बहरूही लागेल एखाद्या
वेगळ्याच अनपेक्षित प्रदेशात
जगण्याच्या ओघात अवतरलेल्या

त्याला ती वाटेल त्याची सहज
उत्क्रांती वाढ नियतीची देनही कदाचित
त्या प्रदेशावर फिदा होत
तो विसरूनही जाऊ शकतो
जुन्या आणाभाका मिळ्या आणि चुंबने

पण इतरांप्रमाणेच त्यालाही नसते भान
की तोही एक तुकडा आहे मन नावाचा
मृत्यूनंतरही
स्वतंत्रपणे वाढत राहावा तसा
आयनेस्कोच्या अँमिडीच्या संसारातले
प्रदीर्घ रहस्य बनून

तो घेरला जाणारच असतो
विश्वास अविश्वास निष्ठा प्रतारणा
व्यभिचार क्रौर्य आणि बेफिकिरी
आणि आत्ममग्नता यांच्या जंजाळात

आणि त्याचा निकाल लागणे कधीच
अवलंबून असणार नसते कोणत्याच निर्विवाद
सत्यावर
सर्वच स्त्रीपुरुष स्वेच्छामरणी असल्यामुळे

--- ००० ---

वास्तव

यांना वाटते असेच घडेल
तसे घडूच नाही शकणार

त्यांना वाटते अमूकच घडेल
तमूक घडूच नाही शकणार

कधी यांचे अंदाज खोटे पडतात
कधी त्यांचे अंदाज चुकतात

वास्तव आपल्याला हवे तेच असेल
आपल्याला हवा तोच आकार घेईल

असे यांनाही आणि त्यांनाही
वाटत असते खात्रीच असते

वेगळेच काही दिसू लागले तर
त्या त्या वेळी दोघेही बिथरतात

भ्रमच तयार करतात तीव्र
खरे काही वेगळेच असल्याचा

मग वास्तव राहते कडेला
भ्रमांचेच राज्य सुरू होते

वास्तवाधारित अपेक्षांच्या संघर्षाहून
वास्तवाधारित भ्रमांचे संघर्ष

होतात अधिक तीव्र अधिक हिंसक
जात धर्म आयमाय निघतात

भूतकाळ उकरले जातात
वर्तमान आणि भविष्यही उकरले जातात

--- ००० ---

विचार

काहीच नाही राहात जसे च्या तसे
बरे असो की वाईट हे तत्त्व
टिकून राहण्याला नेहमीच आव्हान देते
पण माणसाचा विचार फणा काढतो
मी तर निसर्गाचा स्वामी मी
टिकवून ठेवेन सर्व फुले प्रेते
माझ्या घट्ट पकडीत तो म्हणतो

त्याच्या ताणाचा किडनीवर होतो परिणाम
ती फेल होते किंवा हृदयावर
तर हृदय फेल होते

विचार एक वेळ मरायला तयार असतो
पण हार मानायला नाही
नष्ट व्हायला नाही

विचार मरेपर्यंत जिवंत राहतात
प्रेते फुले

हे सगळे बोधप्रद उपलब्ध असते
तत्त्वज्ञान धर्म आणि कवितांतून

विचाराला
तेही टिकवून ठेवायचे महत्त्व असतेच

--- ००० ---

जाँच

हा चांगला तो वाईट
हे दोघांच्याही पाठीराख्यांचे
आधीच ठरलेले असते
आवश्यक त्या अनुकूल माहितीवर आधारित
ते पाठिंबा देत राहतात
दोघांचीही माहिती दोघेही खोडत राहतात
पण एकनिष्ठ तत्त्वशील पाठीराखे अडिग
राहतात दोघांनीही आपापल्या मतांप्रमाणे
कोण श्रेयस्कर हे पक्के ठरवलेले असते
दोघांनाही उपरोध आणि कुत्सित हसणे
सारख्याच कार्यक्षमतेने जमत असते

मते कुणाची बरोबर याचे सत्य सांगायला
कोणताही देव कधीच अवतरत नाही
आणि त्या त्या वेळी दोघांनीही स्वीकारलेली आणि
एकमेकांकडून खोडली गेलेली माहिती
खरी की खोटी याची जाँच कोण करणार
ते काम सीबीआय एटीएस वा ईडी
कुणाच्याच कक्षेत येत नाही

हे आणि ते एकमेकांना घटनाद्रोही म्हणतात
पण सिद्ध काहीच होऊ शकत नाही
सर्व संघटना कायदामान्यच असतात

तरीही काळाच्या ओघात काही सिद्ध होते
काही प्रभाव यशस्वी होतात
विचारस्वातंत्र्याचे मूल्य
कार्यरत राहात
सहिष्णुतेला वाव देत राहते

--- ००० ---

अनावश्यकतेची गरज

चंद्र आपल्याला वाटते आहे तिथेच आहे
पण तो हळूहळू अस्ताला जात असतोच
सगळे विश्व पशू पक्षी प्राणी विशेषतः माणूस
हे काही निर्माणच नसते झाले
तर हे निर्माण झालेच नाही
हे कळलेही नसते कुणाला
मग कशाला ही कोट्यवधी
तपशीलांची शिस्त ना कुणाचे
बॉसिंग असणार होते ना कुणाला
बोलणी खावी लागणार होती
इतक्या या तपशीलवार अनावश्यकतेची गरजच काय होती
बारा डोळ्यांचा माणूस कधी हा चंद्र पडून दुसराच येणे
कधी आकाशातून लाव्हा पडणे असा केऑस अराजक असते तर

माणूस करतो कौतुके पहाटेच्या पक्ष्यांच्या किलबिलाटाची
आणि स्वतःच्या संवेदनशीलतेचा अभिमान बाळगत
विषमता जोपासतो युद्धे करतो एक इंचही भूमी
कुणाला घेऊ नाही देणार म्हणतो आणि एकमेकांच्या
स्वार्थीपणाबद्दल क्रोधाविष्ट होतो जिथे शक्य असेल तिथे
स्वतःची निःशंक सात्त्विकता आणि मूल्यनिष्ठा
विजयी करण्याचे प्रयत्न करतो आणि स्त्रियांनाही
न्यायाचे जगता यायला हवे असे वर्षानुवर्षे म्हणत राहतो

काहीजण म्हणतात या व्यवस्थेत राहूनच
ही व्यवस्था बदलायला हवी

--- ००० ---

मूड

कोणताही मूड तयार होणे
शरीरातल्या प्रवाही प्रक्रियांना
अडथळा करते
मनातला सगळा कचरा
उन्मुक्तपणे बोंब ठोकून बाहेर फेकणे
म्हणजेच असते ' तुका टाकावा थुंकोन '
ही होळी तर रोजच सततच
घडायला हवी याचाच अर्थ
पौर्णिमेचा चंद्र कितीही सुंदर असला
तरीही तो मनात साठवण्यासाठी
हावरटपणे वचावचा
खात राहिल्यास नक्कीच
बीपी बिघडेल

चंद्राप्रमाणेच कविता फक्त असते
तिला अर्थाचा मूड द्याल तर
अर्धागाच्या दिशेने जाणेच ते

या सत्याच्या कवितेला लोकप्रियतेचा मूड नकोच असतो

--- ००० ---

सत्ता

नीती आणि अनीती यावर
ओशो म्हणतात तुमची
कृती नाहीच महत्त्वाची
आत्ता जे आहात ते नसा
मग प्रश्नच नाही राहणार

व्यक्ती तर येतात एकत्र
पण समाजदूरी राखत
राहतात संसर्गहीन
पण मानसिक संसर्ग छळत राहतो
न दिसता कुणालाही न कळता

प्रतारणा म्हणजे मनात
अपराधी भाव बाळगत
प्रेम करणे अर्धवट रत होणे
तेव्हाचे ते गेले आत्ताचे हे पूर्ण
हे तर सरळ निष्पापच

करो अनाचार वाचे हरिनाम उच्चार
हो का भलते कुळ शुचि अथवा चांडाळ
देव जोडे तरी करावा अधर्म
अंतरे ते कर्म नाचरावे
म्हणाले तुकाराम

सावित्रीचा भोक्ता दूरीचा पुरस्कर्ता
फाटत फाटत जगता जगता
ओशाळे हसत झेंडा जपता
ओशो तुकारामांना नमन करून
शिस्तीत मिळवतो आदर प्रेम सत्ता

--- ००० ---

सप्तपदी

वाह्यात सप्तपदीप्रमाणे चालणारे
वैराण विचार फेकाफेक
करू लागले सुभाषितांची
आणि माणुसकीच्या मूल्यांची
आणि स्त्रीकडे पाहण्याचा
दृष्टिकोण कसा बदलायचा याची
तेव्हा एखाद्या लहान स्टेशनवर
न थांबता धुरळा कागद उडवत
जाणाऱ्या प्रेतांची आठवण झाली

भोसडीच्यानो एवढे जर समजतेय
तर अशी बॉब का चाललीय
तुमची आणि जगाची
यावर ॲसिड टाकून बघावे एकदा
असे स्वप्नही नाही का पडू शकत
तुम्हाला

पक्षी उलटेसुलटे उडतात
त्यांच्यावर तुमचा
काहीच नाही कंट्रोल
हेच जर शेवटी
सांगणार असाल तर मुळात
तुमच्या विचारातच खोट आहे
याची करा ना हेडलाईन

कशाला उगीच
तडफडत बसताय
--- ००० ---

तपस्या

उत्फुल्ल प्रसन्न ऊर्जादायी
नाराज वा खट्टू वा निराश करणारे
सगळे बाहेरून येणारे
अनुकूल प्रतिकूल प्रतिसाद
सगळेच तर मानसिक जगण्याचे
कोंभ अंकूर तरारते पीक वा बहरते वृक्ष
वा मुर्झा जानेवाले दिलके टुकडे

आपल्याच मनाची तर ही निर्मिती
कधी स्थळकाळाचे नेमके ट्यूनिंग जमलेली
तर कधी कमी वा जास्त वेगामुळे
हातातोंडाशी येता येता दिशा चुकून
हाताबाहेर गेलेली

बिनचूकपणा वा हमखासपणा कभी हं कभी ना
यांसह मन पाहिले की ना आत ना बाहेर
देवघेव झाली जगणे झाले तपस्या झाली

--- ००० ---

ओळख

ओळख झाली संवाद सुरू झाला
सहजच पक्ष्यांचे पंख
वगैरे विषय निघत गेले
भाषा कधीच आहे तशीच
एकसारखी नाही राहात
हा म्हटला तर भाषेचा दोष
आपला कसा म्हणता येईल

भाषेचे धागे हळूहळू सुटे होत गेले
प्रत्यक्ष विषय वेगवेगळे असले
तरी कळायचे ते कळत गेले
आधी जणू काही एकतर्फीच
सुटलेले बाण कुठून कोणते आले
ते नंतर कळेनासे झाले

तुलाही हे हवेच होते पण
स्वीकार न करता
माझी हरकतच नव्हती

भाषा खूपच निकट सलग
आणि क्षणांचे स्थापत्य
एकत्रितपणे घडवणारी
कधी झाली ते जणू कळलेच नाही
असा निसर्ग अबाधित राहिला

एकमेकांचे भूतकाळ आले सहजच
पण येतायेताच त्यांना कळत गेले
की इथे ते उपरे आहेत
जे जसे असेल ते तसे आहे
हेच फक्त प्रवाही राहिले

कोणतेही सवयीतले शब्द आले नाहीत
निष्पाप नाते म्हणजे काय
यावर एक शब्दही बोलला गेला नाही
तरीही नकळतच सगळेच

सफल संपूर्ण घडले
मनांचे पक्षी झाले

विश्वास या शब्दाची गरजच नाही भाषेत
अशी भाषा शुद्ध झाली
--- ००० ---

निसर्गकथा

आधी सहज चांदणे
मग कोवळे ऊन
मग वाढती प्रखरता
मग वारा
मग सोसाट्याचा वारा
मग ढग आणि गडगडाट
आणि मग मनसोक्त पाऊस
सर्वकाही लुप्त करणारा

हीच आपली वारंवार
निसर्गकथा
मग मोसम कोणताही असो
--- ००० ---

खाई

देव असोत की मानवी विभूती
त्यांचा गवगवा करून लाखोना
दुय्यमपणाच्या आणि आदर्शांच्या खाईत लोटून
त्या सर्वांची आद्यता घालवून त्यांना भूतकाळात गाडत
क्षुद्र जिणे देऊन आपली राजकीय उद्दिष्टे राबवणे
हा एक समाजमान्य गुन्हाच

लेखकाने त्याच्या आयुष्यात आलेली माणसे
त्यांची पात्रे करून स्वमतांच्या पुष्ट्यर्थ वापरणे
बाजारगण्यांचे भांडवल घेऊन आणि व्यक्तींच्या जगण्यातला
इतरांना त्यांच्या भित्र्या रटाळपणामुळे वाटणारा
सनसनाटीपणा वापरून स्वतःचे लेखन
चमचमीत करणे कुणीतरी विश्वासाने सांगितलेली रहस्ये
स्वतःचे कल्पित म्हणून वापरत त्या व्यक्तींना ओशाळे करणे
स्वप्रदर्शनासाठी कुणाची बदनामी होऊ देणे हेही गुन्हेच

आणि बदनामी म्हणजे तरी काय तर या सगळ्या गुन्द्यांतून
तयार झालेल्या भंगार मानसिक साच्याला धरून नसणे

--- ००० ---

महायुद्ध होईल का

बरा होऊन इस्पितळातून डिस्चार्ज मिळून
घरी आलेल्या रोग्यामुळे तुम्हाला आनंद नाही का होत
तसेच आहे हे शिक्षेचा तुरुंगवास भोगून झाल्यावर घरी परतणे
जल्लोष होणारच मिरवणूक निघणारच याला तुम्ही हसता
कारण तो तुमचा स्वकीय नसतो तो किती चांगला आहे
हे तुम्हाला माहीत नसते त्याचा कोणताच फायदा तुम्हाला
मिळालेला नसतो त्याने रात्रंदिवस घेतलेले कष्ट तुम्ही
पाहिलेले नसतात तुम्ही हेही नाही पाहात की तो
राजकीय षडयंत्राचा बळी झाला होता आरोप खोटे होते
पुरावे आणि साक्षीदार सहज हवे तसे घडवता येतात
उत्तम वकीलांचे कौशल्य करू शकते होत्याचे नव्हते
आणि मुळीच नसलेलेही सिद्ध होऊ शकते ठळक स्पष्ट
असल्याचे ही जगरहाटी आहे चालते सगळे घटनेला कायद्याला
धरूनच पण मानवी बुद्धिमत्ता तुम्ही नाकारू नाही शकत

त्यामुळे कोणत्याही पक्षाचा असो खून असो की बलात्कार आरोपी
राजकारणातला असेल तर तो राजकीय कैदीच समजला गेला पाहिजे आत त्याला तशी खास सेवा मिळाली पाहिजे आणि
बाहेर आल्यावर त्या शिक्षेची नोंद त्याच्या बायोडेटात केली गेली पाहिजे आणि मुख्य म्हणजे त्यासाठी त्याला महिना
लाखभर रुपये तरी निदान पेन्शन मिळाली पाहिजे राजकारणात असण्यासाठी किती माणसे संभाळावी लागतात कार्यक्रम
अटेंड करावे लागतात मदत द्यावी लागते दारूपाण्याचे किती खर्च असतात या ताणतणावांतून थोडे रिलॅक्स होण्यासाठीही
किती खर्च येतात हे तुम्हाला माहीत नसले तर जाणून घ्या शेकडोंना खुश ठेवावे लागते आधी बाहेरच्या बाहेर मिटवायची
यंत्रणा लागते नंतर कोर्टाचे खर्चही जबरदस्त असतात चालते सगळे कायद्यानेच घटनेनेच विश्वास तर ठेवायचाच सर्व
आधारस्तंभांवर पण सत्य वा असत्य शेवटी आपणच तर घडवणार
ये पॉवरकी बात है और रहेगी सत्यमेव जयते हेच तर शेवटी खरे असते

शार्प शूटर तर बाळगावे लागतातच पण मुख्यतः तुमचे मन शार्प हवे
खऱ्याखोट्याच्या चर्चा हिरिरीने पोटतिडिकीने जीव गहाण ठेवून
करता यायला हव्यात लाजायचे नाही आपले माणूस ते आपले माणूस
शत्रूच्या मतांचा मुकाबला करायचे बेट मनसुबे रचत राहायला हवे
फारच कधी शांततेची गरज पडली तरी एकटेपणा टाळायचाच आपल्याच टोळीत
जगात महायुद्ध होईल का यावर हसत-खेळत चर्चा करायची धिस इज लाईफ

--- ००० ---

माकड

कुणितरी विस्कटलेले
स्वप्नांचे ढीग
विचारपूर्वक दिशा
शोधू पाहतात

एवाद्या ताणाने बेजार
झालेल्या ऑफिसात
उगवावेत अचानक
रुमालांचे प्रेमबंध

तसेच आठवते जमिनीवर
वाहात गेलेले
भूतकाळाचे रक्त
खरीदलेले अंधारात

आता काळजीच नाही
असे म्हणत म्हणत
झोपी जाताना
तळपाय खाजत राहतात

उपाय नकोच आहेत
रहदारीत पडलेले
खेळण्यातले माकड
परत मिळाले की झाले
--- ००० ---

लस

लस इज ए मस्ट
पंतप्रधानांनीही घेतली
दोन्हीमधली ही चांगली की ती
दोन्ही उत्तम कोणतीही घ्या
कच्चा माल पुरवठा
थांबणार आहे म्हणे
लसी आधी आणि नंतर
दोन दोन दिवस दारू बंद
गुठळ्या होतात असे ऐकले रक्तात
तिकडे तर म्हणताहेत
की हा रोग होऊन गेलेल्यांत
नंतर दर तीनातला एक
मेंदूदोषग्रस्त होतो
भीतीनेही सध्या
मानसिक गोंधळ वाढताहेत

काही विशेष त्रास नाही होत
घेऊन टाका
घेणे कधीही चांगले
नंतर खूप गर्दी होईल
आत्ताच घेऊन टाका
होऊ द्या हो नंतरही तो रोग
पण जीव तर वाचेल

हे ठेवत असतील का साले
ते नीट तापमानात
तसे नाही झाले
तर काय होऊ शकेल

रोग होऊन गेला लसही घेतली
तरी पुन्हा झाला जगण्यातच
अनिश्चितता आहे नियतीबियती सोडा
घेणे हेच बरे वाचले तर पाहिजेच
घेऊन टाका

--- ००० ---

कथा

तू आल्यामुळे आयुष्यात
पुढे कशी घडत गेली माझी कथा
हे मी सांगत असतानाच अभावितपणे
तू सांगू लागलीस याच कथेचे
तुझ्या जगण्यावर होत गेलेले
तुझ्या आक्षेपांना चकित
करणारे उजळ उत्साही उत्कट
तुझ्या दिसण्याचे परिणाम

तेव्हा अचानक
अवकाळी पावसाचे नेपथ्य
रचले गेले अजाणतेपणाने

तू सांगू लागलीस
तेव्हा आधी वाटले होते
या दोन वेगवेगळ्या कथा आहेत

ते जाऊ देत सगळे
पण आता
या दोन कथा एकच
असल्याचे दिसताच

काय होतील त्याचे परिणाम
याची खरेच तुला
जाणच नव्हती की आता

काहीही संभाळण्याचे
आपोआप
विसरलीच होतीस तू

माझ्या हातात काहीच नसल्याप्रमाणे
बचावहीन होत आपोआप
मी आक्रमक झालो होतो

--- ००० ---

बाहुल्या

तुमच्या या एका प्रकरणाचे मोठे घबाड
पुराव्यांसह आमच्या हातात आले आहे
तसेच आमचेही काही तुमच्याकडे असेल
तर आधीच सांगा मग दोन्ही स्थगित ठेवू

असूनही न सांगाल तर होईल काय
आम्ही बिनधास्त तुमचे काढू बाहेर
आणि मग चिडून तुम्ही आमचेही काढाल
दोघांचेही नुकसान होईल ते टाळावे

आणि नसेलच असे काही आमचे सध्या तरी
तुमच्याकडे तर तसेही सांगा उद्या सकाळी दहाला
आमचा माणूस सिद्धिविनायकला असेल
तिथेच तुमचाही पाठवून तडजोडीचा मंत्र सांगा

आपण शत्रू नाही आहोत स्पर्धक आहोत फक्त
परिस्थिती बदलत असते फासे पडत असतात
योग्य वेळी योग्य कर्तव्ये बजावावी लागणारच
आपण शरण असण्याचे ठिकाण एकच आहे

तिथूनच हलणार सूत्रे सगळी तुम्ही समजा
तडजोडही नाकारलीत तर तुमचा
राजकीय शेवट समोर येईल त्याला
आमचाही इलाज नाही हे समजून घ्यालच

तुमच्या पोराला पाठवा आमच्याकडे
शत्रुत्व थोडेच आहे प्रगती करून देऊ
आपण कठपुतळी बाहुल्या आहोत
त्या त्या वेळी ते ते करतोच आपण

धर्म म्हणजे तरी काय डोके शांत ठेवून
हे सगळे न मम म्हणून करत राहणे
आमचे भविष्य सध्या आमचा ऊर्जितकाल
सांगतेय मित्रच तर आहात सामील व्हा यात

--- ००० ---

बदल

हे प्रचंड

त्रासदायक आहे बदल
तर हवाच आहे पण कशात कसा
जग तर बदलतेच आहे क्षणाक्षणाला
तरीही ही असह्यता कसली
कुणाच्या बुद्धीने बदलायला हवेय
हे हजारो शाखांचे अगणित
विचारांचे उत्तरे
आधीच माहीत असलेले झाड

गुरु म्हणतात तुम्हाला हे नाही दिसत
की असे एक जगणे आहे जिथे
चालणे ही विश्रांती आहे
आणि थांबणे हा शीण

तुम्ही विश्वविरोधी जगता
ते सोडा लगेच
अन्यथा सगळे बदल असतील
फक्त आहे ते
टिकवण्याचे प्रयत्न

झालेला बदल तुम्हाला
तुमच्या ताब्यात असायला हवाय
आणि तुमचे शूटिंग
घेतले जायला हवेय
इतरांना दाखवण्यासाठी
तुमचे सस्मित झेन जगणे

तुम्ही नसतानाच्या जगात
तुम्ही जगू नाही इच्छित
पण तुम्ही असतानाचे जग
तुम्ही सहनही नाही करू शकत

निसर्गसौंदर्याचे किती कौतुक तुम्हाला

--- ००० ---

आठ्यापाठ्या

आठ्यापाठ्यांचा खेळ
चालला होता मोकळ्या मैदानात
सुरुवातीला
या खेळाला तिचा नकार होता
आम्ही दोघेही चित्रकार असल्याने
त्यावर बोलावे एवढेच
असावे तिच्या मनात

मला तर केसांचे वळण
कपड्यांचे रंग या सगळ्यांतच
होते इंटरेस्ट पण तिला
लपायचे होते सुरक्षित नकारात
त्यामुळे सहजच
मी हा खेळ सुरू केला

चित्रांचे बोलता बोलता
मी स्त्रियांचे दिसणे
त्यांचा उत्साह त्यांची
फुलांची आवड
या विषयांकडे
नकळत गाडी वळवत
तिला उद्युक्त करू
लागलो नकळत
तरीही ती बरोब्यर वाट अडवत
राहिली माझ्या मनातले तिने
ओळखले आहे हे जाणवू न देता

असे होत राहिले होता होता
ती या खेळात सामीलच झाली
हे तिला कळले तरी नसावे
किंवा ते आवडत गेल्याचे
तिला लपवायचे तरी असावे

मी जिंकणार होतोच पण घाई नव्हती

--- ००० ---

प्रिय शत्रू

कोव्हिड काय किंवा एडस काय
हे काहीच नाहीत त्याच्यापुढे
त्याच्यावर ना औषध ना लस
ना प्रतिबंधक उपाय
ना दृश्य संसर्गाची गरज

माणसे स्वतःच काळजी घेतात
त्यांच्या पिळ्यांची की ती
जन्मल्यापासूनच बाधित होत जातील
त्या हमखास विध्वंसक विषाणूने
जो दिसूही नाही शकत
कोणत्याही प्रयोगशाळेत

त्याच्यामुळे लाखोंचे जगणे
हराम होते लाखो आत्महत्या करतात
लाखो मरतात वेडेपणात

त्याची लक्षणे ठायी ठायी असतात
पण ती सहज स्वीकारत सगळेच
म्हणतात संस्कृती बदलायला हवी
व्यवस्था बदलायला हवी
जुन्या रूढीतून बाहेर पडले की झाले

हे अमुक जातीमुळे झालेय तमुक
धर्मांमुळे झालेय किंवा ढमुक हलकट
सत्ता गेली की सगळे नीट होईल

हा रोग तर हवाच तो तर
अपरिहार्यच पूर्ण मानवजातीलाच
पण त्याची लक्षणे नकोत दुःख नको
हे असे टिकवण्यासाठी खूप लागतो विचार
विवेक बुद्धिप्रामाण्य तर्क वैज्ञानिक दृष्टिकोण
तसेच आदर्श श्रद्धा मते आणि उत्तरांची खात्री
या प्रिय शत्रूसाठी कुछ भी

--- ००० ---

लालची

मन माखले कुंकवाने आणि हार घालून
जगाच्या पायावर घातले माझी हत्या
झाल्याशिवाय मला कुठेही
सहभागी व्हायची बंदीच होती

घरसंसार मुलेनातवंडे
यांचा लालची मी मान्य करत गेलो
जगाने माझ्या मनाचे अनावश्यक
वाढणारे भाग कट करणे आणि मला
मापात आणि आदरणीय ठेवणे

मग जगाला त्रासच नको म्हणून
मीच आक्रसून घेत राहिलो
माझे विचार भावना
ज्यांच्यांत ग्रथित होते
माझे भविष्यातले तडीपार होणे

तरीही ही शिस्त न जुमानता
जे जे येत गेले मनात
जे जे दिसत जाणवत गेले
ते ते सर्व मी गुप्त ठेवत गेलो

सर्वांनी जगू दिले तितकेच
मी जगलो आणि जे काही
गुप्तपणे जगलो नको कटकट म्हणून
ते जगलोच नाही असे सत्य घडवले

कला संस्कृती यांच्या आवडी
समाजमान्य बाळगल्या आत्मतुष्ट
ज्यांनी कुणी ही रचना धुडकावून
डोके वर काढले
त्यांचे मनात गुप्त कौतुक केले बाहेर
त्यांची संतापयुक्त निर्दा केली शेवटी सस्मित
मी समाधानी आहे असे सर्वांना सांगितले

--- ००० ---

वैध

गडगडाट सुरू झाला की
माझी वाचा बसते
आणि माझ्या स्वप्नातून
शब्दच नाही फुटत
मग मी
आल्यागेल्याला एकच विचारतो
की तुमचा जेव्हा जन्म झाला
तेव्हा पाऊस पडत होता की नव्हता

कोणतेही यमनियम न पाळता
खुशाल निघून जावे
एखाद्या अंत्ययात्रेला
तसेच माझे मित्र आणि आक्षेप
आणि हितचिंतक गेले निघून
सहलीला तेव्हा मात्र
माझ्या विचारांवर बुरशी जमली
मी यावर कोणतेही प्रयत्न न करता
येईल ते येऊ दे दुःख
अशी स्ट्रॅटेजी ठेवायचे ठरवले

कित्येक वर्षे मी
गांभीर्याने प्रत्येक चव
लक्षात ठेवत गेलो
पण काय झाले शेवटी
आठवणींचा साठाच
जप्त केला गेला पावसाकडून
ते माझे वैध उत्पन्न नाहीय म्हणून

आता मी ना कोणते डाव आखतो
ना मार्ग ठरवतो

आपल्या अनुभवावर आधारित जगणे हे
नुसते निरर्थकच नाही तर कंटाळवाणेही आहे
हे आता मी समजून असतो

--- ००० ---

हेतू आणि अर्थ

आता यापुढे नाही करायचे अकांडतांडव
हे ठरवावेसे वाटायचे कारण एकच होते
कधी एकट्याने तर कधी अनेक समूहांतून
काही ना काही कंडेम करायची मला सवयच
लागली होती लागले होते ते व्यसनच होते
लोक जेव्हा दिसत चर्चा करताना
की काय बावा आयुष्याचा हेतू
किंवा जगण्याचा अर्थ तरी काय यावर
तेव्हा नेहमीच काही ना काही
कंडेम करणे हेच माझ्या मनात
उद्भवणारे उत्तर पाहून
मला लाज वाटू लागली होती

हे असे मानवी जगणे सडवणारे
कोण कोण आहेत ते मला
निश्चित माहीत असणे
हाच तर माझा प्रॉब्लेम नसेल

माझे जणू एक न्याय्य म्हणणे होते
की बावा जगातल्या वार्डेट कृतीचे उगम
थांबले की मग
कशाला शोधवा लागेल
हेतू वा अर्थ
मी जे जे कंडेम करतो ते ते
क्षणात परिवर्तित करून टाकता आले
तर कुणीही काहीही
कंडेम करायचा प्रश्नच काय राहिल

म्हणजेच ते सगळे चांगले नाही होत
तोवर मला व्यसनमुक्त कसे होता येईल

सारांश या भंगार जिंदगीत काही ना काही
हेतू आणि अर्थ लागणारच लाजून उपयोग नाही

--- ००० ---

मनोमन

आधी ओढा होता मग शहर वाढत गेले
तसतसे त्यात घाण पाणी वाढत गेले
मग घरबांधणी संस्था आली तिने
आपल्यापुरती ओढ्यावर स्लॅब टाकली
जवळच शेजारी बाग केली बागेच्या कट्ट्यावर
आपण बसलो तरी जमिनीखालच्या घाण पाण्याचा
आवाज येत राही प्रश्न भीतीचा होता मनात
अमुक असे नाही पण भीती होती तीच
निरनिराळी रूपे घेई हृदयाचा ठोका चुकल्याचे कळे
ही भीती आपली तब्येत मातीत घालणार
हे कळूनही काही उपाय चाले ना कुणी म्हणाले
रामदासांचे आत्माराम वाचा त्यात आहे सगळे
तुम्ही ठरवून नको ती भीती म्हणाल
तर उलट ती तुम्हाला करकचून धरून ठेवेल

टाकायचे तर सगळेच टाकावे लागणार
भीती नसेल तर मी तरी कुठला कसा असणार
याचीच चिंता असेल तर जा घरी आणि बस
तुझ्या बागेच्या कट्ट्यावर तुला पाहिजे तेवढेच आणि तसेच
तुझे मन राहावे असे म्हणायला तू काही
या जगाचा बाप नाहीस हे रामदासांचे पटे ना

मग कुणी म्हणाले मानसोपचाराचे बघा त्या तज्ञाला
प्रॉब्लेम सांगितला तो म्हणाला आपल्याला
राजकीय भूमिका असते की नाही तशीच भीतीही असणारच
तिच्यासाठी मन हवे पण हिच्यासाठी नको
असे नाही होऊ शकत मी देतो त्या गोळ्या घ्या
सध्या बरे वाटेल मग खुशाल तुमच्या
बागेच्या कट्ट्यावर बसून मोकळी हवा खा

त्यानंतर मला एक मित्र भेटला रामदास हे चातुर्वर्ण्य
मानणारे होते म्हणून तो त्यांना शिष्या देत होता
महाराजांची आणि त्यांची भेटही नव्हती झाली
हे त्याचे म्हणणे मला पटले आणि मनोमन समाधान वाटले

--- ००० ---

सोचो

हवेतला प्राणवायूच
कमी कमी होत जाऊ शकतो
समुद्र मर्यादा सोडू शकतो
आकाशातून एखादे प्रचंड धूड
येऊन आदळू शकते पृथ्वीवर
कल्पनेतही नसलेले विषाणू हल्ले करू शकतात
अचानक मानसिक विकृती वाढू शकतात
सुरक्षितताच संपल्याने माणसे
अधिकाधिक हिंसक आणि एकमेकांचे
जिणे अशक्य करणारी होऊ शकतात
वनस्पतींवरच अचानक असाध्य
रोग येऊ शकतात पाणी अकल्पितपणे
विषारी होऊ शकते असे खूप काही

यावर शास्त्रज्ञ काय म्हणतो की लौकरच
माणसाने वस्तियोग्य दूसरा ग्रह शोधून
तिकडे वस्ती करायला हवी

हा इथला संपूर्ण माहोल असा च्या असा
तिकडे नेता येईल की याच्या अभावीही जमून जाईल

भेळ खाऊन टाकलेले कागद प्लास्टिकच्या पिशव्या
आणि लालभडक थुंकण्याने तो नवा ग्रह
माखून टाकायला खूप वर्षे लागतील
तोवर माणूस जात जिवंत राहील

तरीही अनिश्चिततेची आणि नष्ट होण्याची भीती
ही भयानक भीतीदायक गोष्ट कशी घालवणार

जन्मापूर्वीच मेंदूतच बदल घडवून
ती भीतीच नष्ट करायला हवी पण मग तर
ते वेगळेच काहीतरी असेल
माणूस जगला असे होऊ शकेल का – सोचो –

--- ००० ---

मूक कवी

गायक वारंवार गुरूचे वा भगवंताचे नाव घेऊन
कान पकडतो माझे यशवीश काही नाही ही सर्व
तिकडची कृपा म्हणतो काहींना वाटते हा ढोंगीपणा आहे
पण ते जे काही आहे त्याला लोकच असतात जबाबदार
कलावंताने त्याचे यश असे सारखे पुसून टाकले नाही
तर लोकांना ते त्यांच्या जगण्यावरचे आक्रमण वाटते
तसे झाले तर मग कलावंताची वैगुण्ये
हायलाईट करणे सुरू होते हे कलावंताला
समजत असते म्हणून तर त्याला
माणूस म्हणूनही श्रेष्ठ राहावे लागते हा पुरस्कार
माझ्या आईचा आहे वा आमच्या टीमचा आहे
वा मराठी भाषेचा आहे असे म्हणावे लागते
यात धोका एकच असतो की वारंवार हा नम्रपणा ऐकून
लोकांचाही त्यावर विश्वास बसू लागतो मग ते
त्याच्याबद्दल सहानुभूती बाळगू लागतात

एखाद्या कवीला मनोमन समजत असते की तो
जे लिहितो आहे ते पूर्ण मानवजातीसाठी आहे
या अर्थाने ते जागतिक आहे पण ही समज
घातक असते मराठीत चाकोरी सोडून काहीही आले
तर ते फेटाळायची हे साहित्यच नाही
असे म्हणायची ब्राम्हणी परंपरा आहे
स्वतः शाबूत राहणे यालाच इथे
सांस्कृतिक समजले जाते सर्व जातिधर्मांचे
कलावंत समीक्षक इथे ब्राम्हणीच असतात

वर्षानुवर्षे स्वतःच्या सुखदुःखांचे अनुभव मते
मूडस आणि क्रोध वा विषण्णता वा निसर्गप्रेम
आणि माणूस कसा माणुसकी विसरत चालला आहे
याच चाकोरीत फसलेले या संकुचिततेला आव्हान द्यायची
हिंमत नसलेले इथले सर्व जातींतले ब्राह्मण
कोणत्याही क्रांतीला चेचत राहतात

हे ओळखून एखादा कवी मूकपणे लिहित राहतो कविता

--- ००० ---

परके लोक

शक्य तो नकोच कामाचे विचार म्हणून
मी रस्ता पकडतो
या रस्त्यावरचा आता हा शेवटचा दिवा
इथून पुढे जाईन मी आठवणींच्या प्रदेशात
चादरीच्या झालरी एंजॉय करत

या अंधारात आठवावा लग्नसमारंभ
हे एखाद्या विजोड प्रतिमेचे रूप
पण अंधारात भांडणे नाही होत

शेजारच्या खेड्यातले एक शेतकरी
सधन जाहीर करतात माझा अहेर
अमुक साहेब दहा रुपये
पण अंधारात
ते कुणाला ऐकू जात नाही

त्यांनीच मला प्रेमाने दिले होते
एक कुत्र्याचे पिल्लू जगण्यात सतत
सस्पेन्स चालू असल्याप्रमाणे
आवाज काढणारे सोनेरी शोपटीचे

मी घरात सांगूनच ठेवले होते
कधीही येऊ शकतो माझ्यावर आरोप
काल्पनिक प्रतिमा देऊन
लोकांना लुटल्याचा
माझ्यावर अवलंबून न राहण्याची
सवय लावून घ्या

मुळात मी शहरी असलो तरी
अंधारात काय फरक पडतो
उलट हेकट आणि हुशार लोक
मला सतत परकेच वाटत राहात

--- ००० ---

ग्रेट कविता

ग्रेट कविता लिहायची आहे का
मग हे करा
ही कविता लिहायला सुरुवात
करण्याआधी हे काही ग्रेट आहे म्हणून घाबरून
सुरुवातच पुढे ढकलायची
असे होता कामा नये मनात
स्वतःच्या मानापमानाच्या जखमा
स्थगित ठेवायला हव्यात
कंटाळा जसा नाही चालणार तसाच
भळभळता उत्साहही नाही कामाचा

ही कविता ग्रेट ठरेल मग
अभ्यासक्रमात येईल मग
शेकडो विद्यार्थी ती अभ्यासतील
ही स्वप्नेही नकोत मुळात
तुम्ही कुणाला सुसंस्कृत
करायला निघाला आहात
ही भावनाच नको

तुमच्या जगण्यावर झालेले
अतिक्रमण निवारण तुम्ही
कविता लिहून करणार आहात का
वाचणार आहेत का ती मंत्रीसंत्री
न्यायमूर्ती वा चौथा स्तंभवाले विद्वान पत्रकार
की पूर्ण जनताच उसळून येणार आहे
आणि सगळे अन्याय एकच की वेगवेगळे
हे तरी समजलेय का तुम्हाला

तुम्ही खूप दुःखी वा उदास वा एकाकी आहात
संभोगानंतरच्या मस्त शांततेत आहात
की काय की काय हे सांगून होईल का
ग्रेट कविता
हे सर्व वगळून सुरुवात करा
(माझा नाही काही दावा हो माफ करा)

--- ००० ---

लशीच्या दुसऱ्या डोसाचा मेसेज

लशीच्या पहिल्या डोसाचा मेसेज आला
दुसऱ्या डोसाचा नाही आला विचारले
तर म्हणाले अहो सर्व्हर प्रॉब्लेम असतात
तीन तीन दिवसांनीही येतो मेसेज
मला त्यांनी तात्पुरते वाटला लावले
असेच मला वाटले मग विचार आला
डोस घेण्याचे तर काम झालेले आहे
मरू दे तो मेसेज पण कुणी म्हणाले असे नाही

प्रमाणपत्र हवेच जवळ दोन डोस झाले असतील तरच
कुठलाही प्रवास करता येईल एवढेच काय
त्याशिवाय घराबाहेरही पडता येणार नाही
असे काहीही येऊ शकतात नियम असू दे मरू दे
घरात बसून राहून काहीही प्रॉब्लेम नाही
मला कुठे जायचेय परदेशात नोबेल वा तत्सम काही घ्यायला
आणि देशाचा मान वाढत असेल तर देश तातडीने
योग्य ते करेलच ना

एवढी मोठी रेल्वे चालते बिनबोभाट या देशात
म्हणजे हुशार कार्यक्षम लोक आहेतच इथे
पण त्याहून खूपच मोठ्या प्रमाणात आहेत
हलगर्जी अकार्यक्षम आपल्या एखाद्या चुकीचा
पुढे काय होईल परिणाम हे न समजणारे आळशी
डल कामचुकार बेफिकीर आणि उदासीन त्यांतले काही
ओळखीपाळखीतून लागलेले माजुर्दे आहेत तर काही
इतके लाचार आणि गरीब आहेत की
असेच पोसावे त्यांना सहानुभूतीने

असे होतच राहणार अगदीच काही आर्थिक
फटका नसेल बसत वा कायद्याचीच काही
जगणेच गाळात घालणारी अडचण नसेल येत तर
शांतपणे सहन करावे झाले

नीट पाहिले तर ते तसे व्हायला आपणही आहोतच की कारणीभूत

--- ००० ---

पिकप

मुळात पहाटे संपणारा हा कुठला साहित्य परिसंवाद
होता कोण जाणे पण त्यात माझ्या लेखक कवी मित्रांबरोबरच
माझ्या नोकरीच्या क्षेत्रातलेही लोक सामील होते पहाटे सगळे एकत्र
बाहेर पडलो होतो कला साहित्य यांच्याशी त्या क्षेत्रातल्या लोकांव्यतिरिक्त
इतरांचा संबंधच काय असे वाटणाऱ्या या भंगार समाजात हे एकूणच अप्रूप होते
माझी दुचाकी मी एका ओळखीच्या घरासमोर लावली होती त्यांनी मला पाहून
आदरपूर्वक विचारपूस केली मग मी गाडी घेऊन निघालो एका लेखक मित्राला
डबलसीट घेतले पण जरासा चढ लागताच गाडीचे अवसान गेले त्याला म्हटले
पिकप गेलाय गाडीचा तुला उतरावे लागेल तेवढ्यात मागून इतर काही
परिसंवादातूनच सुटलेले सहविचारक आले नोकरीच्या क्षेत्रात एक पद्धत असते

एखादीच तक्रार आली असली तरी तुमच्याबद्दल तक्रारी येत आहेत म्हणायचे
तसे एकजण म्हणाला तक्रारी आहेत तुमच्याबद्दल म्हटले काय कशाबद्दल
तर मी म्हणालो होतो की महाराज शाहू फुले आंबेडकर गांधी टिळक सावरकर
कर्जे असोत की तुकाराम ज्ञानेश्वर नामदेव चोखा असोत ती सर्व माणसे ग्रेट असली
तरी त्यांच्यावरची नाटके ग्रेट नाही होत ते भुरटे हिंदी मराठी चित्रपट होतात
हे आणि यांच्या बाजूचे चांगले विरोधी ते वाईट असा बालिश प्रकार होतो
हीरोने वीस वीस जणांना लोळवणे घडते नुसते नाटक हे मानवी संबंधांचे
असावे लागते सर्व गुंतागुंतींचा आवाका घेणारे मराठी लेखक आणि प्रेक्षक
हे पोरकट विभूतिपूजक असतात त्यामुळे ती नाटके उथळ सपाट होतात
हे काहींना खटकले होते म्हणजे यावर रोषच होता त्यांचा मी म्हणालो होतो

मुळात मुलांना चरित्रे ही आदर्श म्हणून देऊच नयेत नक्कीच तो मोठ्यांचा संघर्ष
त्यांना समजावा पण ते मोठे आणि आपण सगळे दुय्यम तिय्यम अशी
मानवी जगण्याची नासाडी होऊ नये प्रत्येकाचे स्वातंत्र्य विशेषता प्रतिभा मर्मदृष्टी
अबाधित राहायला हवी हेही अनेकांना पटले नव्हते यावर रोषच होता त्यांचा

मानवी संबंधांचे नाटक म्हणून मी उदाहरण दिले होते नाटकाकाराच्या शोधात
सहा पात्रेचे तर काही म्हणाले जे कुणाला माहीतच नाही त्याचे उदाहरण कशाला
काही म्हणाले ते एक अत्यंत बोअर न कळणारे फालतू नाटक आहे त्यापेक्षा
उध्वस्त धर्मशाळा कितीतरी ग्रेट त्यात लागू आणि ओम पुरी अशा दिग्गजांनी
काम केले होते ते काय उगीच आणि नेमाडेही म्हणाले की असे संवाद मराठीत
प्रथमच आले मी म्हणालो तो हिंदी सिनेमा आहे त्यावर रस्त्यात खवळले ते फुटू
लागले होते मी एकटाच दिवे लावून माझ्या बिन पिकप च्या गाडीवरून घरी गेलो

--- ००० ---

एखादा अन्न कमीजास्त

आणखी पाच अन्न वर्षे पुरेल इतके इंधन
सूर्याकडे आहे म्हणतात सध्या चिंताच नाही
ते काही प्रमाणाहून अधिक संपले की इकडे
पृथ्वीची वाटच लागेल ते कोण कंट्रोल करू शकेल
जीवसृष्टीच्या अधिवासासाठी पृथ्वी
आणखी तीन अन्न वर्षे समजा सक्षम असेल
पण सुमारे दोनच अन्न वर्षात इथला
प्राणवायू बॉंबलेल आणि बहुतांश
प्राणीजगत खतम होईल एखादा अन्न कमीजास्त

सहज आपले एक असू दे
म्हणून चालले आहे हे सगळे
वसंत ऋतू कोकिला वगैरे डोन्ट वरी
अजून खूप पिढ्या चालेल ते

माणसाचेच डोके फिरले तर तो स्वतःच
हे सगळे सत्वर संपवू शकतो
किंवा काही विषाणू
एकत्रित हल्ला करून
माणसाला मातीत घालू शकतात

मग पूर्वी इथे माणूस होता
हे ना कुणाच्या माहितीत असेल
ना कुणी त्याचे संशोधन करील

यातूनही समजा माणसासारखे काही आलेच
तर त्या जुन्या माणसाच्या असंबद्ध माहितीचा
त्याला काहीच उपयोग नसेल कशाला तो
वंशशास्त्र आणि इतिहास धुंडाळत
प्रेरणास्थाने शोधत बसेल

माणूस जगला तर स्मरणशक्तीवर चालणारी सर्व कामे
यंत्रमानव करतील यंत्रमानव निर्मितीसह
माणूस फक्त आता करावे तरी काय असे म्हणत राहिल

--- ००० ---

कादंबरी

लेखकाला कुणावर अन्याय करायचा नसतो
कुणाची बदनामी वा भलावणही करायची नसते
त्याने जी माणसे पाहिली अनुभवली त्यांतूनच तर
घडणार त्याची पात्रे पण तो त्यांची सत्यता
पुसून टाकतो त्यांची ओळख नष्ट करतो
सत्य घटनेवर आधारित असण्याचा आधार
त्याला नको असतो विश्वासाने नकळत
आणि अनाहूतपणेही ही माणसे आली
आपल्या जगण्यात आपण त्यांचा विश्वासघातही
नाही करणार आणि त्यांचे गुणदोषही
नाही उघडे पाडणार पात्रांचे गुणदोष असतील
ते त्यांचे असतील ते कमीजास्तही असतील
अधिक सौम्य वा तीव्र वा वेगळेही असतील
त्यांच्या निमित्ताने इतरही कुणाला ओशाळे वाटू नये
याचीही काळजी लेखक घेऊ इच्छितो

लेखनाने त्याच्या काळाचा दस्तावेज घडवला पाहिजे
ही बालिश अपेक्षा आता लेखक नाही मानत
ना माणसाचे ना काळाचे हुबेहूब चरित्र
लेखकाला चितारायचे असते

काही माणसांचे गुप्त जगणेही
जाणून असतो लेखक तो गुप्तपणाही
जसा च्या तसा नाही अवतरत त्याच्या लेखनात

पात्रांची आणि सत्यांची रूपे पालटतात
तरीही त्याची कादंबरी
एकसंध खरी होते
हेच तर असते त्याचे पाहणे
आणि व्यक्त होणे
त्याच्या लेखनातून
की

सत्य हे सत्यावर अवलंबूनच नसते

--- ००० ---

आत्मज्ञान

आपण वाळत गेलो तर
आपण नाहीसेच होण्याचा
धोका निर्माण होतो
हे समजून त्या चिंतेने
वाळत चालले पाणी

त्रास म्हणजे तरी काय असते
मनच ना ते समजले की झाले

मग मन मनाला म्हणाला
किंवा म्हणाली
की लिंग असते का आपल्याला

तेव्हा आले लक्षात
स्त्री आणि पुरुषाची
क्रोधाची रसायने थोडीफार
वेगवेगळी असतात पण मने मात्र
एकसारखीच असतात
स्वयंचलित

म्हणून मग सर्वांनीच
आत्मज्ञानाची कास धरणे
अनिवार्य झाले जरी
काही हुशार म्हणाले
अहो मनाचे ज्ञान
मनालाच तर होणार
उगीचच
गूढ विद्येच्या मागे लागून
जादूटोणा कशाला

त्यांचे म्हणणे होते
आपण आहोतच विषारी
हे विषच करेल निर्माण
उद्याचे निर्विष जग

--- ००० ---

जागतिक

अर्थपूर्णतेच्या नादी लागून
तीच तीच रद्दी पुन्हा पुन्हा चावण्यात
काय अर्थ आहे
इथे जागतिक काही
निर्माण होत नाही म्हणून रडत
पण कशामुळे होतात शब्द
सगळ्या माणसांच्या मनांत
मुक्त प्रवेश असलेले
हा प्रश्न तरी कधी घेतलात का समोर

युद्धे हवीत यादवी हवी
प्रचंड दुष्काळ हवा
किंवा अकल्पित आपत्ती
आणि त्या सगळ्यांचे प्रचंड
अभ्यासपूर्वक तपशीलवार
खूप पाने भरून वर्णन हवे

ही तुमची
जागतिक ची कल्पना
तुमची कादंबरी ग्रेट होण्यासाठी
आधी इथे हजारो
मरायला हवेत तडफडत

किंवा मग एक सत्ता उलथून
जनक्रोधातून दुसरी येण्याचे
क्रांतीचे सूर्यगान

ज्या लेखकाच्या भाग्यात असतात
असे अनुभव असा काळ
तोच होऊ शकतो जागतिक
हे तुमचे ठरलेले आहे

माणसाच्या रूटीन जगण्यात असलेले
हेच सगळे जागतिक पाहिलेले तुम्हाला दिसत नाही

--- ००० ---

आपद्धर्म

मला मत आहे पण अभिनिवेश नाही
असे म्हणणारा एक प्रामाणिक विदूषक
खूप उंचावरून पडला जाळीत
त्याला काहीही झाले नाही
पण लोक हसले
तो समजला की लोक त्याच्या
पडण्याला हसले

नंतर प्राण्यांचे खेळ होते
प्राण्यांना फक्त शारीरिक असते काम
त्यांच्याकडूनही होतात विनोद
पण त्यांना ते कळत नाही
कारण त्यांचे मन अगदीच
प्राथमिक असते

प्रामाणिकपणाचे स्तोम
माणसात फार असते कारण
तो खूपच हलकट असतो

प्रत्येक च्यूत्याला वाटते
बुडते जन हे न देखवे डोळा
त्याची सगळीकडून फाटलेली असून

कुणी म्हणतो की मन
सर्वानाच असले तरी
काही मने निरागस आणि विशाल
असतात
फलाशा नसलेली
डावी असल्यामुळे

तेच फक्त असतात या पृथ्वीवर
माणूस किडामुंगी यांचे हितचिंतक
हिंसेला आपद्धर्म समजणारे

--- 000 ---

काफ़का ग्रेट होता

सर्व संबंधांचे दबाव
स्वीकारत गेल्यामुळेच तर
मलाही लागलीय सवय
स्वतःची एक प्रतिमा बाळगण्याची
आणि वेळ वकत पाहून ती
अशीतशी सादर करण्याची
हीच तर व्यवस्था आहे जगभरची

प्रतिमेचे ताण सुखदुःखे
मानापमान यांनी जर्जर होत
कधीतरी निकडीने तिचा
शेवट गाठला जातो आणि कळते
ती नष्ट होऊ शकते

आता ती नष्ट होण्याची नसते भीती
फक्त ती विकृत होण्याची असते तिलाच
कारण या व्यवस्थेत सभ्य
श्रेष्ठत्व नसेल तर छीःथू होण्याचा धोका
मरू दे च्यायला करतच राहावे
हा खोटेपणा हीच जिंदगी मानून

लेखक कलावंत घाबरतात
काय म्हणतील आसस्वकीय
मित्र हितचिंतक समाज
आणि टाळत राहतात ते
प्रतिमेचे बिंग उघडे पाडणे

सेफ अंगणात खेळत राहतात ते
फक्त मतभेदांचे आणि दृष्टिकोणांचे
वैविध्य आणि माध्यमकौशल्यावर
भिस्त ठेवत होत राहतात
पारितोषिक विजेते

काफ़का ग्रेट होता हे कबूल करत

--- 000 ---

पुरोगामी

द्वेषाशिवाय माणूस जगूच नाही शकत
हे तर जागतिक सत्य आहे
जग तयारच का झाले हा नाही प्रश्न
ते आहे इथूनच सुरू होतो
वैज्ञानिक दृष्टिकोण आणि दुःख
असणारच हे मान्य करून
शांततेचा बुद्धिप्रामाण्यवाद

तर्काने दाखवता यायला हवे
तुझा द्वेष कसा अहितकारक
माझा कसा समर्थनीय

आपापले आत्मतुष्ट चेहरे
असायला हवेत साम्य दाखवणारे
आपापल्या विभूतीशी

या एकूण प्रकाराला अंधश्रद्धा न म्हणता
म्हणता यायला हवे पुरोगामी मानवहित
--- 000 ---